

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAHE

Fakulta medzinárodných vzťahov

Hlavná špecializácia: Medzinárodný obchod

POSTAVENIE A ŠPECIFIKÁ SLOVENSKEJ REPUBLIKY S DÔRAZOM NA SÚČASNÝ VÝVOJ

Diplomová práca

Vypracovala: Bc. Dana Molnárová

Vedúca diplomovej práce: Ing. Vlasta Adámková, Csc.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému Postavenie a špecifiká Slovenskej republiky s dôrazom na súčasný vývoj vypracovala samostatne. Všetku použitú literatúru a podkladové materiály uvádzam v priloženom zozname literatúry.

V Prahe dňa

Podpis

Pod'akovanie

Chcela by som vyjadriť poďakovanie Ing. Vlastě Adámkovej, CSc., za cenné rady a odborné vedenie pri vypracovaní tejto diplomovej práce.

OBSAH

Zoznam skratiek	6
Úvod	8
1. Ekonomický vývoj na Slovensku pred vstupom do EÚ. 10	
1.1 Vývoj makroekonomických ukazovateľov	11
1.1.1 Ekonomická výkonnosť	11
1.1.2 Inflácia.....	14
1.1.3 Nezamestnanosť	16
1.1.4 Verejné financie	19
1.1.5 Zahraničná zadlženosť	21
1.2 Priame zahraničné investície	23
1.2.1 Vplyv PZI na ekonomiku Slovenska.....	24
1.2.2 Prílev a odlev PZI.....	25
1.3 Zahraničný obchod	27
1.3.1 Vplyv zahraničného obchodu na ekonomiku Slovenska	27
1.3.2 Komoditná a teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu	30
2. Slovensko na ceste do Európskej únie	32
2.1 Prijaté reformy na Slovensku	32
2.1.1 Daňová reforma.....	33
2.1.2 Reforma zdravotníctva	36
2.1.3 Dôchodková reforma.....	39
2.2 Integrovaný proces Slovenska	42
3. Postavenie Slovenska v rámci EÚ	50
3.1 Špecifiká Slovenska v EÚ	50
3.2 Makroekonomický vývoj SR po vstupe do EÚ	54
3.2.1 Ekonomická výkonnosť	55
3.2.2 Inflácia.....	56
3.2.3 Nezamestnanosť	57
3.2.4 Verejné financie	58
3.2.5 Zahraničná zadlženosť	59

3.2.6	Priame zahraničné investície.....	60
3.2.7	Zahraničný obchod.....	61
3.3	Prechod Slovenska na EURO	62
	Záver	70
	Použitá literatúra	75
	Zoznam tabuliek	80
	Zoznam grafov	80
	Prílohy	81

Zoznam skratiek

- CEFTA (Central European Free Trade Agreement) – Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode
- CPI (Consumer Price Index) – Index spotrebiteľských cien
- ČSFR – Česká a Slovenská federatívna republika
- DPH – Daň z pridanej hodnoty
- DPP – Doplnková dôchodková poisťovňa
- DSS – Dôchodková správcovská spoločnosť
- ECB (European Central Bank) – Európska centrálna banka
- EHS – Európske hospodárske spoločenstvo
- EK – Európska komisia
- EMI (European Monetary Institute) – Európsky menový inštitút
- EMU (European Economic and Monetary Union) – Európska hospodárska a menová únia
- ER – Európska rada
- ERM II (European Exchange Rate Mechanism) – Európsky mechanizmus výmenných kurzov
- ES – Európske spoločenstvá
- ESA 95 (European System of National Accounts) – Európsky systém národných účtov
- ESCB (European System of Central Banks) – Európsky systém centrálnych bánk
- EU (European Union) – Európska únia
- Eximbanka – Exportno-importná banka Slovenskej republiky
- FOCUS – Marketing and social research – Agentúra na marketingový výskum a výskum verejnej mienky
- FPZO – Fond na podporu zahraničného obchodu
- GFS 96 (Government finance statistics) – Štatistika Medzinárodného menového fondu
- HDP – Hrubý domáci produkt
- HICP (Harmonised Index of Consumer Prices) – Harmonizovaný index spotrebiteľských cien
- HMÚ – Hospodárska a menová únia
- INEKO – Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy
- IVO – Inštitút pre verejné otázky

M.E.S.A.10 (Center for economic and social analysis) – Centrum pre ekonomické a sociálne analýzy

MF SR – Ministerstvo financií Slovenskej republiky

NATO (North Atlantic Treaty Organization) – Severoatlantická aliancia

NBS – Národná banka Slovenska

NPPA – Národný program pre prijatie *acquis communautaire*

OB – Obchodná bilancia

OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

PAS – Primárna ambulantná starostlivosť

PB – Platobná bilancia

PZI – Priame zahraničné investície

RVHP – Rada vzájomnej hospodárskej pomoci

SARIO – Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu

SAV – Slovenská akadémia vied

SFPA – Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku

SNAZIR – Slovenská národná agentúra pre zahraničné investície a rozvoj

ŠAS – Špecializovaná ambulantná starostlivosť

ŠÚ SR – Štatistický úrad Slovenskej republiky

ÚPSVaR – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

VZPS – Výberové zisťovanie pracovných síl

WTO (World Trade Organization) – Svetová obchodná organizácia

Úvod

Postavenie Slovenskej republiky, ako relatívne malej ekonomiky na európskom kontinente, sa v priebehu času výrazne mení. Vývoj ekonomiky Slovenska bol na začiatku 90. rokov ovplyvnený predovšetkým rozpadom východného bloku a rozdelením ČSFR. V ďalšom období sa Slovensko orientovalo na transformačný proces, čiže prechod na tržné hospodárstvo. Táto skutočnosť, ako aj politická nestabilita, prispeli k prehĺbeniu celkovej makroekonomickej nerovnováhy. Postupne sa však krajina začala zapájať do integračných procesov, došlo k celkovému oživeniu ekonomiky a zlepšilo sa i hodnotenie Slovenska v rámci zahraničia. Pozornosť Slovenskej republiky sa upriamila na prípravu na členstvo v Európskej únii a prijatie dôležitých reforiem, ktoré výrazným spôsobom zasiahli do hospodárskeho života. Vstupom do Európskej únie sa Slovenská republika zaviazala i k vstupu do Európskej hospodárskej a menovej únie. Ako jediná krajina zo skupiny krajín Vyšegrádskej štvorky sa Slovenská republika rozhodla urobiť tento krok už v roku 2009.

Cieľom mojej diplomovej práce je poukázať na špecifiká Slovenskej republiky z ekonomického hľadiska v etape pred a po vstupe do Európskej únie. Podstatná časť mojej práce hodnotí vývoj makroekonomických ukazovateľov v príslušnom období a snaží sa predostrieť príčiny daného vývoja slovenskej ekonomiky. Súvisiacimi, aj keď nemenej závažnými faktormi, pôsobiacimi na špecifické postavenie Slovenska, boli prístupový proces do Európskej únie, schválenie štrukturálnych reforiem a v súčasnosti príprava na vstup do Európskej menovej únie.

Práca je pojatá z časového rámca a je rozdelená do troch častí. Prvá a posledná časť sa venujú makroekonomickým ukazovateľom v dvoch rôznych obdobiach samostatnej Slovenskej republiky, pričom v tretej časti, ktorá charakterizuje postavenie Slovenskej republiky po vstupe do Európskej únie, je určitá časť venovaná aj jej integrácii do Európskej hospodárskej a menovej únie. Prostredná časť skúma prípravu na vstup do Európskej únie a prijatie najvýznamnejších reforiem, výrazne špecifických pre Slovensko a jeho postavenie nielen v rámci stredoeurópskeho regiónu, ale i v rámci celej EÚ.

Prvá časť mojej diplomovej práce sa orientuje na ekonomický vývoj na Slovensku v období 90. rokov a na začiatku nového tisícročia, to znamená v etape po rozdelení ČSFR až do začlenenia SR do Európskej únie. V tomto období, napriek trendu rastu ekonomiky, sa hospodársky rast na Slovensku udržiaval na úkor

zvyšovania vnútornej i vonkajšej nerovnováhy. Snažím sa preto vysvetliť príčiny zaostávania hospodárskej výkonnosti a narastania nerovnovážnych tendencií v danom období.

Druhá časť práce vysvetľuje kroky a uskutočňovanie zmien predovšetkým v ekonomickej oblasti, ktoré viedli k prijatiu Slovenska do Európskej únie. V tejto časti sa zameriavam na štrukturálne reformy, ktoré boli na Slovensku prijaté, aby sa zlepšilo podnikateľské prostredie, zjednodušil systém zdaňovania, zvýšila kvalita poskytovaných služieb v zdravotníctve, podporil proces sporenia do dôchodku a pozitívne ovplyvnil deficit verejných financií prostredníctvom oddĺženia sektoru zdravotníctva a stimulácie dôchodkového systému. Vstup Slovenska do Európskej únie bol na začiatku prístupových procesov veľmi neistý, krajina sa značne vzdialila od požadovaných politických kritérií, napriek tomu sa jej tento nedostatok podarilo prekonať a v máji 2004 sa úspešne začlenila medzi ostatné členské štáty Európskej únie.

V poslednej, tretej časti diplomovej práce, analyzujem už súčasnú ekonomickú situáciu na Slovensku, ktorá je vo veľkej miere ovplyvňovaná členstvom v Európskej únii a blížkym začlenením do Európskej hospodárskej a menovej únie. Krajina si stále zachováva špecifické postavenie vďaka prijatým reformám, aj keď z časti pozmeneným novou slovenskou vládou. Rast životnej úrovne sa však na Slovensku začína postupne zvyšovať a celková makroekonomická pozícia krajiny zase stabilizovať.

Literatúra, z ktorej pri práci vychádzam, bola vydaná na Slovensku v príslušnom období. Veľkú časť literatúry som získala zo zdrojov vydaných slovenskými ekonomickými inštitútmi, inštitúciami či agentúrami, ako sú INEKO – Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy, IVO – Inštitút pre verejné otázky, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, M.E.S.A. 10 – Centrum pre ekonomické a sociálne analýzy, SARIO – Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu a ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied. Štatistické údaje, s ktorými v práci pracujem, čerpám predovšetkým z internetového portálu Ministerstva financií Slovenskej republiky, ktoré vychádza a preberá údaje najmä z inštitúcií Národná banka Slovenska a Štatistický úrad Slovenskej republiky.

1. Ekonomický vývoj na Slovensku pred vstupom do EÚ

Slovenská republika prešla v období 90. rokov dvadsiateho storočia a na začiatku nového tisícročia mnohými zmenami, ktoré ovplyvnili jej celkový ekonomický vývoj i postavenie v rámci zjednocujúcej sa Európy.

Po rozpade východného socialistického bloku sa rozpadol i obchodný systém reprezentovaný RVHP (Rada vzájomnej hospodárskej pomoci). RVHP bola založená už v roku 1949 a postupne sa jej členmi stali Sovietsky zväz, Československo, Poľsko, Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko, Albánsko, NDR, Mongolsko, Kuba a Vietnam. RVHP vznikla ako odpoveď na hospodárske princípy uplatňované západným kapitalistickým blokom. V roku 1990 skončilo vzájomné zúčtovanie v prevoditeľných rubľoch a v roku 1991 zanikla i RVHP.

Rok 1993 priniesol rozdelenie ČSFR na dva samostatné štáty – Českú republiku a Slovenskú republiku. Slovenská republika tak pred 15 rokmi zahájila samostatnú cestu, na ktorej hlavne na začiatku musela čeliť ekonomickým, ale i politickým problémom. Smerovanie Slovenska v tomto období viedlo skôr k medzinárodnej izolácii, no túto bariéru sa podarilo koncom 90. rokov prekonať.

Transformačný proces, prechod od centrálného plánovania k tržnému hospodárstvu, predpokladal rýchly rast hospodárstva a skoré dosiahnutie úrovne ekonomík západnej Európy. Tento zložitý proces však priniesol odlišné výsledky.

Proces privatizácie a zmeny vlastníctva silne ovplyvnili i chovanie politických subjektov. Na Slovensku sa tak okrem fenoménu dlhodobo vysokej miery nezamestnanosti a vysokej miery inflácie prehĺbili i sociálne rozdiely a politické problémy.

Napriek tomu, že slovenská ekonomika vykazovala v sledovanom období trvale rastový trend, dynamika tohto rastu nebola priamočiara a odzrkadľovala hlavne opatrenia hospodárskej politiky jednotlivých vlád Slovenskej republiky.

Veľmi dôležitým faktorom pôsobiacim na ekonomiku Slovenska sú priame zahraničné investície, ktoré predstavujú úspešný zdroj výroby presadzujúci sa na svetových trhoch. V tejto oblasti vykazovalo Slovensko značné nedostatky v porovnaní s okolitými štátmi strednej Európy po celé obdobie 90. rokov.

1.1 Vývoj makroekonomických ukazovateľov

Ekonomický vývoj Slovenskej republiky v období pred vstupom do Európskej únie reagoval predovšetkým na domáce a zahraničné dopytové faktory. V dynamike rastu a produkcii ekonomiky zohrávali kľúčovú úlohu politiky jednotlivých vlád SR.

Výkonnosť ekonomiky predstavuje významný faktor ovplyvňujúci vstup zahraničných investorov do krajiny.

Hospodárska výkonnosť Slovenskej republiky v 90. rokoch značne zaostávala za krajinami západnej Európy, čo bolo spôsobené najmä regulačnými opatreniami vlád SR. Postupne sa však do obchodu začali zapájať aj súkromné subjekty a zvýšil sa i podiel firiem so zahraničnou účasťou.

1.1.1 Ekonomická výkonnosť

Vývojové tendencie slovenskej ekonomiky boli v prvej polovici 90. rokov poznamenané predovšetkým procesom transformácie a rozdelením ČSFR. Transformačná recesia doznala v roku 1993 a v nasledujúcom období nastalo oživenie a naštartovanie ekonomiky.

Východisková situácia bola pre Slovenskú republiku veľmi zložitá. Komplikovanosť sa prejavila v celkovom ekonomickom postavení SR i v politickej oblasti.

Hospodársky rast Slovenskej republiky vykazuje od rozdelenia ČSFR pozitívne výsledky. „Ťažiskovým problémom je však dlhodobo nízka súhrnná produktivita výrobných faktorov. Kľúčovou vnútornou bariérou dlhodobo udržateľného ekonomického rozvoja Slovenska sú práve nedostatočné schopnosti a zručnosti ľudského kapitálu.“¹ Nízka produktivita je spôsobená hlavne nedostatočnými opatreniami vlády a nedostatočnou snahou podnikateľských subjektov, ale i obyvateľov.

Zvyšovanie exportu výrobkov a služieb sa odzrkadlilo vo vývoji HDP, takže sa od roku 1994 začal znovu obnovovať hospodársky vývoj Slovenska. V roku 1995 nastal výrazný obrat v oživení ekonomického rastu, kedy sa už dostavil i pozitívny prírastok domáceho dopytu. Celková makroekonomická stabilita Slovenska sa v tomto období výrazne upevnila.

¹ Kolektív autorov: Slovensko na ceste do neznáma. Bratislava: IVO, 2003, s. 72

Nasledujúce obdobie charakterizoval predovšetkým nerovnovážny rast. Po roku 1996 síce naďalej pretrvával na Slovensku silný ekonomický rast, ktorý bol podporovaný prostredníctvom stimulácie dopytu, ale vysoké tempá rastu išli na úkor nevyhnutných inštitucionálnych zmien. Podpora ekonomického rastu v neprospech udržania rovnováhy sa odzrkadlila aj v makroekonomickom vývoji daného obdobia.

Domáci dopyt bol tvorený hlavne spotrebou štátu a investíciami do fixného kapitálu. Prudký nárast domáceho dopytu vyvolal neúnosné tlaky na dovoz do SR a čistý export tak nadobudol výrazne záporné hodnoty.

Narastanie nerovnovážnych tendencií sa prejavilo v prehĺbení vonkajšej i vnútornej nerovnováhy. Pokles vývozu spojený s výrazným nárastom dovozu spôsobili vysokú zápornú hodnotu čistého exportu. Nerovnováha medzi domácim dopytom a tvorbou HDP sa prejavila v narušení vonkajšej rovnováhy. Prírastok domáceho dopytu sa iba z malej časti premietal do rastu HDP. „V tejto situácii nemožno zvýšiť rast ekonomiky stimulovaním rastu domáceho dopytu. Stimulovanie domáceho dopytu bez zásadného oživenia ponukovej strany hospodárstva je stimulovaním nerovnováhy.“²

Po nástupe novej vlády v roku 1998 došlo i ku zmene hospodárskej politiky. Makroekonomická nerovnováha už bola neudržateľná a nástrojmi obnovenia zdravého hospodárskeho rastu sa stali reštrukturalizácia a zvyšovanie konkurenčnej schopnosti. V tomto období síce došlo k dočasnému zhoršeniu sledovaných ukazovateľov, ale bol to iba nevyhnutný dôsledok predchádzajúcej hospodárskej politiky.

Ekonomická výkonnosť Slovenska sa v tomto období sústredila najmä na stabilizáciu ekonomiky a ozdravenie verejných financií. Zvýšila sa i miera investícií, predovšetkým do infraštruktúry a celkovej rekonštrukcie ekonomiky. Dynamika ekonomického rastu Slovenska sa však i naďalej spomaľovala. Obnovil sa proces cenových deregulácií, došlo k zvýšeniu sadzieb nepriamych daní a k zvýšeniu cenovej hladiny, čo sa následne premietlo v nižšom tempe rastu HDP. Rok 1999 je tak v celom sledovanom období rokom s najnižšou dynamikou ekonomického rastu na Slovensku.

K oživeniu ekonomiky došlo až po roku 2000. Na zrýchlení rastu sa podieľal hlavne domáci dopyt, ale domáca produkcia nebola schopná uspokojiť vysoké nároky domáceho dopytu. V ďalšom období sa tak zvyšoval tlak na dovoz zo zahraničia.

² Marcinčin, A. (ed.), Beblavý, M. (ed.): Hospodárska politika na Slovensku 1990 - 1999. Bratislava: INEKO, SFPA, Centrum pre spoločenskú a mediálnu analýzu, 2000, s. 43

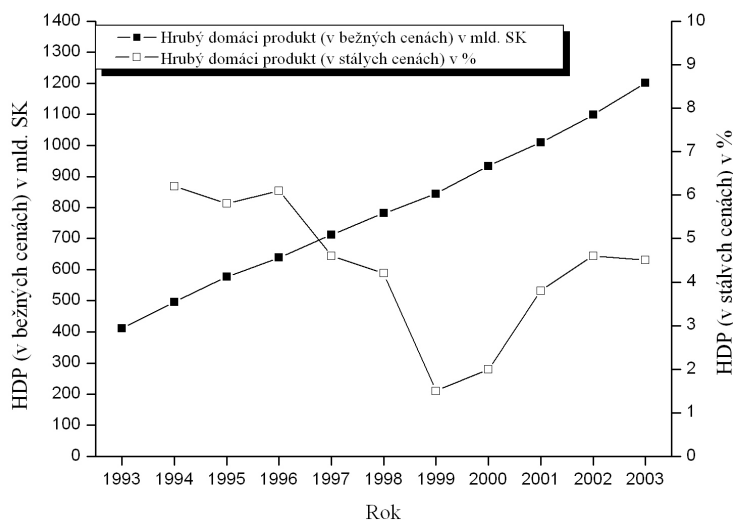
Dopytové tlaky na dovoz boli charakteristické pre celé ďalšie obdobie, ale od roku 2002 vzrástol už vo významnej miere aj domáci vývoz. Následkom zvýšenia vývozu a rastu konečnej spotreby domácností bol dosiahnutý i vysoký nárast HDP.

Nasledujúce obdobie je charakteristické prípravami na vstup do Európskej únie. Významne sa zvyšoval najmä export, pričom domáci dopyt skôr stagnoval. Hospodársky rast Slovenska sa zrýchlil a prejavil sa aj v domácom sektore. Tento priaznivý stav odzrkadľuje zlepšenie podnikateľského prostredia, reštrukturalizácie ekonomiky a zdravé makroekonomické riadenie.

Napriek tomu, že od roku 2003 sa na Slovensku začala uplatňovať fiškálna reštrikcia, ekonomika Slovenska vykazovala pozitívne výsledky. Veľmi významným faktorom podporujúcim hospodársky rast Slovenska sa stal vzrast prílevu priamych zahraničných investícií.

Rast HDP v celom sledovanom období v bežných i stálych cenách približuje graf č. 1 a tabuľka č. 1.

Graf č. 1 Hrubý domáci produkt

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Tabuľka č. 1 Hrubý domáci produkt

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
HDP v mld. SK	411,4	495,6	576,5	638,4	712,7	781,4	844,1	934,1	1009,8	1098,7	1201,2
HDP v %	-	6,2	5,8	6,1	4,6	4,2	1,5	2,0	3,8	4,6	4,5

Zdroj: Ministerstvo financií SR

1.1.2 Inflácia

Inflácia, všeobecný nárast cenovej hladiny v danej ekonomike, znižuje reálnu hodnotu peňažnej jednotky. Inflácia je meraná pomocou indexu spotrebiteľských cien (CPI).

V transformujúcich sa ekonomikách nastáva problém medzi rastom monetárnych agregátov a rastom cenovej hladiny. Vzťah medzi vývojom týchto faktorov prináša mnoho opatrení, ktoré pôsobia na rast cien.

V počiatkoch priebehu transformácie čelila Slovenská republika problému výrazne vysokej inflácie. Inflačným impulzom, ktorý spôsobil danú situáciu, bola jednak nevyhnutná liberalizácia cien a jednak realizácia daňovej reformy. Liberalizácia cien v roku 1991 prispela k najvyššej inflácii v histórii Slovenska. Úpravy cien, spolu so zmenami výmenného kurzu meny, prispeli ku krátkodobej destabilizácii cenovej hladiny. V dôsledku daňovej reformy z roku 1993 sa realizovala značná časť z celkového nárastu cien.

K ďalším opatreniam, ktoré do určitej miery pôsobili na rast cien v prvej polovici 90. rokov, patril silný prílev zdrojov zo zahraničia. Počas priebehu transformácie dochádza taktiež k vyrovnávaniu cenových hladín. V transformujúcej sa krajine sa štruktúra relatívnych cien prispôbuje štruktúre relatívnych cien v zahraničí. Na Slovensku sa vytvorilo nepriaznivé podnikateľské prostredie, ktoré bolo výsledkom obmedzovania konkurencie a monopolizácie mnohých odvetví. Takéto prostredie tak nemohlo pôsobiť na udržiavanie nízkych cien.

V nasledujúcej etape po roku 1993 sa podarilo infláciu stabilizovať a udržať na prijateľnej úrovni. Na významnom poklese inflácie sa podieľalo hospodárske oživenie i upevnenie makroekonomickej stability. V ekonomike Slovenska sa tak udržiaval i naďalej deflacioný trend a vysoké tempo rastu HDP. Hlavným cieľom tohto obdobia sa stala stabilizácia meny. Tento cieľ bol riešený predovšetkým prostredníctvom liberalizácie devízového režimu.

V roku 1995 vstúpil v platnosť nový devízový zákon a prebehli ďalšie liberalizačné opatrenia v devízovej oblasti. Nízka miera inflácie sa dosahovala za cenu reštriktívnej menovej politiky, fixného výmenného kurzu a odkladania deregulácie niektorých cien.

„Odkladanie nevyhnutnej deregulácie má pritom dva základné negatívne efekty:

- budúci cenový skok bude väčší a bolestnejší,
- v dôsledku roztvárania cenových nožníc medzi nákladmi a výnosmi výrobcov vyrábajúcich tovary s regulovanými cenami dochádza k zhoršovaniu ich hospodárskych výsledkov.“³

Makroekonomická nerovnováha, ktorá bola determinovaná zhoršovaním deficitu bežného účtu platobnej bilancie, sa zreteľne prejavila od roku 1997. Od tohto roku, s kulmináciou v roku 2000, sa opäť zaznamenal rastúci trend miery inflácie. Vysoká inflácia sa prejavila ako následok makroekonomickej nerovnováhy, rastu peňažnej zásoby a úprav niektorých daní.

Hospodárska politika, naštartovaná v roku 1998 s príchodom novej vlády, bola charakteristická zavedením mnohých opatrení k zmierneniu makroekonomickej nerovnováhy. Tieto prijaté opatrenia sa výrazne premietli do cenového vývoja. Nevyhnutnou cenou za obnovenie celkovej rovnováhy na Slovensku sa stal negatívny trend niektorých ukazovateľov, ako sú tempo rastu HDP či tempo rastu inflácie.

Od 1. októbra 1998 pristúpila Národná banka Slovenska (NBS) k zmene fixného výmenného kurzu na plávajúci kurz. Menový kurz sa stanovuje na trhu a NBS zasahuje svojimi intervenciami na devízovom trhu iba v krajných prípadoch.

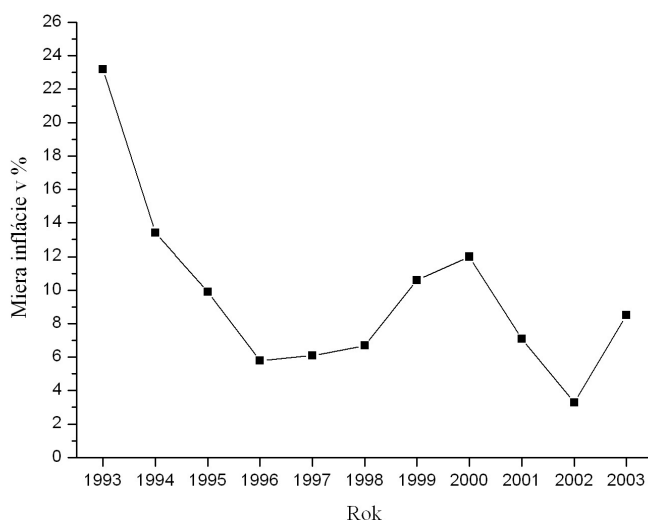
Priaznivý vývoj ekonomiky od roku 2000, na ktorom sa podieľal domáci a hlavne investičný dopyt, pripravil vhodné podmienky aj pre stabilizáciu cenovej hladiny. V roku 2001 došlo k spomaleniu tempa rastu inflácie a v roku 2002 sa inflácia dostala dokonca na rekordne nízku hodnotu. Tento priaznivý vývoj nastal dôsledkom pribrzdzenia procesu deregulácie administratívne riadených cien a vývoja vonkajších cenových faktorov.

V roku 2003, kedy sa obnovil proces zmien regulovaných cien, došlo i k zmene sadzieb DPH a neskôr v priebehu roka aj k úprave sadzieb niektorých spotrebných daní, cenová hladina už rástla výraznejšie v porovnaní s predchádzajúcim obdobím. Posilňovaním výmenného kurzu slovenskej koruny voči euru i americkému doláru a zvyšovaním konkurencie v maloobchode sa predpokladalo do ďalšieho obdobia už udržanie miery inflácie na prijateľnej úrovni.

³ Kolektív autorov: Sľuby a realita: Slovenská ekonomika 1995 - 1998. Bratislava: M.E.S.A. 10, 1998, s. 124

Mieru inflácie v celom období zobrazuje nasledujúci graf a tabuľka.

Graf č. 2 **Miera inflácie**

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Tabuľka č. 2 **Miera inflácie**

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Miera inflácie v %	23,2	13,4	9,9	5,8	6,1	6,7	10,6	12,0	7,1	3,3	8,5

Zdroj: Ministerstvo financií SR

1.1.3 Nezamestnanosť

Nezamestnanosť predstavuje vážny spoločenský problém a je prejavom makroekonomickej nerovnováhy. Nezamestnanosť je chronickým problémom Slovenskej republiky a vznikla ako sprievodný jav depresie. Napriek tomu, že pre SR bol v 90. rokoch charakteristický silný ekonomický rast, nedotkol sa tých odvetví, ktorých vývoj je spätý s rastom počtu zamestnaných pracovných síl. „Vláda totiž nepristupovala k tomuto spoločenskému problému koncepčnými nástrojmi hospodárskej politiky (úverová politika, reštrukturalizácia veľkých podnikov, oživenie a ozdravenie priemyslu, podpora malého a stredného podnikania), ale situáciu sa snažila riešiť pomocou doplnkových reforiem aktívnej politiky trhu práce, najmä vytváraním spoločensky účelných pracovných miest, iniciovaním verejnoprospešných

pracovných miest či rekvalifikáciou. Týmito opatreniami sa jej však podarilo vyriešiť nezamestnanosť len krátkodobo a len o pár percentuálnych bodov.“⁴

Už po rozdelení ČSFR začala nezamestnanosť stúpať a napriek jej čiastočnému poklesu v období rokov 1996 a 1997 vykazuje i naďalej vysoké hodnoty. Vláda tohto obdobia sa vo svojom programovom vyhlásení síce zaviazala postupne znižovať mieru nezamestnanosti až pod úroveň 10 %, ale tento cieľ sa jej za celé funkčné obdobie nepodarilo splniť.

Úroveň nezamestnanosti je výrazne vysoká a dosahuje trvale dvojciferné hodnoty. Podľa Ministerstva financií SR kulminovala miera nezamestnanosti v roku 2001, pričom dosiahla rekordnú hodnotu 19,2 %, vykázanú prostredníctvom výberového zisťovania pracovných síl.

Nezamestnanosť sa na Slovensku eviduje prostredníctvom rôznych štatistík. Od roku 1993 sa monitoruje nezamestnanosť pomocou výberového zisťovania pracovných síl (VZPS). Na základe výsledkov VZPS vypočíta Štatistický úrad SR každý štvrtý rok počet ekonomicky aktívnych obyvateľov.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) zase rozdeľuje nezamestnaných na evidovaných a disponibilných. Mieru nezamestnanosti zverejňuje mesačne od roku 1997 a vykazuje jednak registrovanú a jednak disponibilnú (evidovanú) mieru nezamestnanosti.

Existujú výrazné rozdiely medzi výsledkami oboch štatistík. Evidovaná nezamestnanosť z disponibilného počtu sa v prvých štyroch rokoch samostatnej SR nevykazovala. Od roku 1997 tak nezamestnanosť počítaná na základe výsledkov VZPS vykazovala nižšie hodnoty, čo sa však počnúc rokom 2000 zmenilo v prospech metodiky výpočtu miery nezamestnanosti podľa evidovaného disponibilného počtu nezamestnaných.

„Vysoká celková miera nezamestnanosti je iba jednou dimenziou problému nezamestnanosti na Slovensku. Výrazná je jej regionálna diferenciácia, zapríčinená nízkou mobilitou pracovných síl, nízkou odbornou pripravenosťou a nevyhovujúcou vzdelanostnou štruktúrou.“⁵

⁴ Kolektív autorov: Sľuby a realita: Slovenská ekonomika 1995 - 1998. Bratislava: M.E.S.A. 10, 1998, s. 121

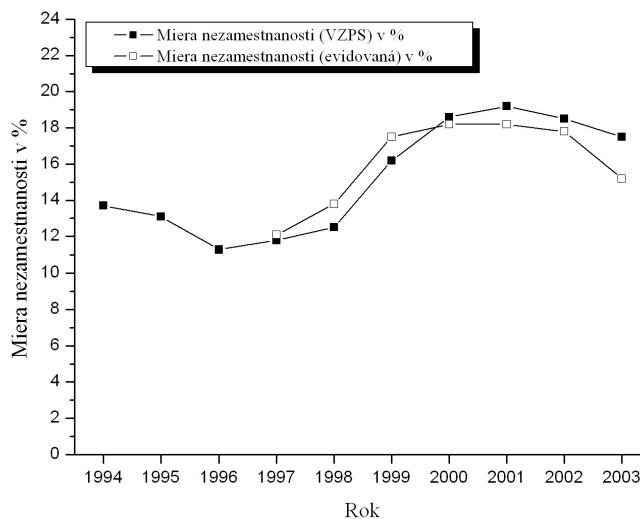
⁵ Marcinčin, A. (ed.), Beblavý, M. (ed.): Hospodárska politika na Slovensku 1990 - 1999. Bratislava: INEKO, SFPA, Centrum pre spoločenskú a mediálnu analýzu, 2000, s. 26 - 27

Regionálna diferenciácia a jej prehĺbovanie je kľúčový problém, ktorý je nutné riešiť. Kritickú situáciu vykazuje polovica krajov na Slovensku, hlavne východná časť krajiny. Najnižšiu mieru nezamestnanosti vykazuje hlavné mesto Bratislava ako i takmer celá západná časť územia. Vážny sociálny problém predstavuje i dlhodobá nezamestnanosť, ktorá trvá dlhšie ako jeden rok. V 90. rokoch nezamestnanosť podstatne stúpila najmä vďaka relatívne vysokej podpore v nezamestnanosti. Ďalšími príčinami dlhodobej nezamestnanosti sú nezáujem zamestnať sa, nízka osobná pripravenosť, nedostatočná kvalifikácia, strata pracovných návykov a nezáujem zamestnávateľov zamestnať dlhodobo nezamestnaných.

Po roku 2002 už nastáva postupné znižovanie miery nezamestnanosti, ktoré je dosiahnuté následkom programov verejných prác, sprísnenia legislatívy ohľadne evidencie nezamestnaných a celkového spružnenia trhu práce. Priaznivejší vývoj bol zaznamenaný i dôsledkom nižších prírastkov ekonomicky aktívneho obyvateľstva a intenzívneho uplatňovania nástrojov aktívnej politiky trhu práce.

Mieru nezamestnanosti obidvomi metódami zobrazuje graf č. 3 a tabuľka č. 3.

Graf č. 3 Miera nezamestnanosti

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Tabuľka č. 3 Miera nezamestnanosti

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nezam. (VZPS) v %	-	13,7	13,1	11,3	11,8	12,5	16,2	18,6	19,2	17,5	18,1
Nezam. (evidov.) v %	-	-	-	-	12,1	13,8	17,5	18,2	18,2	15,2	14,3

Zdroj: Ministerstvo financií SR

1.1.4 Verejné financie

Verejný rozpočet sa stáva vecne i politicky dôležitou dimenziou ekonomiky. Rozpočtová politika daného štátu je odrazom globálnych politických cieľov. Verejné financie predstavujú domáce zdroje štátu vo forme daní a poplatkov, ktoré sa následne prerozdeľujú na zabezpečenie verejných služieb a nákup verejných statkov. K verejným financiám sa zahrňuje štátny rozpočet, rozpočet Sociálnej poisťovne, zdravotných poisťovní, Národného úradu práce a Fondu národného majetku.

V histórii Slovenska existovali tri metodiky vykazovania verejných financií:

- národná metodika (údaje sa získavajú na hotovostnom princípe),
- metodika Medzinárodného menového fondu – GFS 86 (pracuje na hotovostnom princípe, ale vykazuje i rozdiely v štátnych fondoch, fondoch sociálneho zabezpečenia a hospodárskych fondoch),
- ESA 95 (údaje sú vypočítané na princípe časového rozlíšenia).

V súčasnosti sa používa už iba metodika ESA 95, ktorá zároveň umožňuje aj porovnanie s ostatnými krajinami Európskej únie. Metodika ESA 95 je záväzná pre kontrolu plnenia Maastrichtských kritérií a je to jednotná metodika vykazovania verejných financií, ktorá je platná pre celú Európsku úniu.

Výsledky rozpočtovej politiky po roku 1993 ovplyvnilo mnoho faktorov. Rozdelenie ČSFR vyvolalo následné zúčtovanie s Českou republikou, čo malo výrazný dopad aj na rozpočtové hospodárenie. Odčlenením Národnej poisťovne od štátneho rozpočtu sa znížila i príjmová a výdavková časť rozpočtu.

„Nadmerná, centralizovaná a nehospodárna verejná správa a jej regulačné pôsobenie je preto aj naďalej kľúčovým problémom ekonomiky Slovenska. Je výslednicou nasledujúcich podproblémov:

- prílišná miera prerozdeľovania (prostredníctvom verejných výdavkov) a výrazné zasahovanie vlády (verejnej správy) do trhu,
- vysoká miera centralizácie spravovania verejných financií,
- značné daňové a odvodové zaťaženie ekonomických subjektov,
- každoročný deficit verejných financií a následne rastúci verejný dlh.“⁶

Najdôležitejšou zložkou verejného rozpočtu je štátny rozpočet tvoriaci 60 % všetkých verejných prostriedkov. Národná rada SR schvaľuje návrh štátneho rozpočtu formou zákona a výsledky hospodárenia formou uznesenia k návrhu Štátneho

⁶ Kolektív autorov: Slovensko na ceste do neznáma. Bratislava: IVO, 2003, s. 58

záverečného účtu. Hlavným orgánom, ktorý úveroval podstatnú časť dlhov štátneho rozpočtu bola Národná banka Slovenska. Postupne sa však preniesla váha úverovania na komerčné banky. Schodok štátneho rozpočtu je krytý taktiež emisiou štátnych pokladničných poukážok.

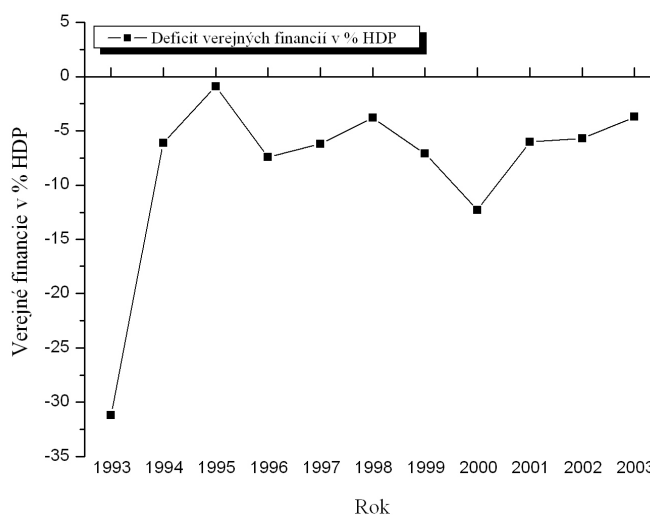
„V priebehu rokov 1994 – 1998 prebiehala pomerne veľká expanzia deficitného hospodárenia celého verejného sektora, a to v čase konjunktúry ekonomiky. Verejný sektor čoraz viac ekonomicky zasahoval do oblastí, ktoré sú doménou sektora súkromného, čím narastali jednak deformácie vo vzťahu súkromného a verejného sektora, ale zároveň narastal dlh verejného sektora.“⁷

V roku 1995 bol dosiahnutý najnižší deficit verejných financií i v dôsledku fiškálneho prebytku v tomto období. V roku 1996 došlo k reorganizácii štátnej správy a k úprave štátneho rozpočtu. Daňové zaťaženie ekonomiky sa začalo znižovať, takže výnosy do rozpočtu verejných financií postupne začali klesať.

Po roku 1998 sa otvoril väčší priestor pre tržné prostredie, pôsobenie konkurencie a vytváranie podmienok pre stabilný makroekonomický vývoj. Napriek tomu, že bol v roku 2000 zaznamenaný veľmi vysoký deficit verejných financií, bol to iba prechodný stav, pretože v roku 2003 už vykázal deficit rekordne nízke hodnoty.

Deficit verejných financií v % HDP ukazuje graf č. 4 a tabuľka č. 4.

Graf č. 4 Verejné financie

Zdroj: Ministerstvo financií SR

⁷ Kolektív autorov: Sľuby a realita: Slovenská ekonomika 1995 - 1998. Bratislava: M.E.S.A. 10, 1998, s. 140

Tabuľka č. 4 **Verejné financie**

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Verej. fin. v % HDP	- 31,2	- 6,1	- 0,9	- 7,4	- 6,2	- 3,8	- 7,1	- 12,3	- 6,0	- 5,7	- 3,7

Zdroj: Ministerstvo financií SR

1.1.5 Zahraničná zadlženosť

Na zabezpečenie rozvoja domácej ekonomiky slúžia domáce, ale i zahraničné zdroje. Zdroje zo zahraničia predstavujú nevyhnutný prostriedok v prípade nedostatku domácich zdrojov. Prostriedky, ktoré plynú zo zahraničia, sú účelné práve vtedy, ak smerujú do takých oblastí, ktoré predpokladajú rast exportu.

Zahraničné zdroje plynú do danej ekonomiky vo forme priamych zahraničných investícií alebo zahraničných úverov. Priame zahraničné investície (PZI) sú najhodnotnejším zdrojom plynúcim zo zahraničia a pre ekonomiku Slovenska sú veľmi výhodné, pretože s nimi plynú i nové technológie a know-how. Zahraničné úvery sú na rozdiel od PZI drahšie a je nutné ich splatiť. Pri ich voľbe sa berú v ohľad faktory ako úrokové podmienky, splátkový kalendár i mena, v ktorej bude úver poskytnutý.

Za existencie samostatnej Slovenskej republiky došlo až trikrát ku zmene metodiky vo vykazovaní štatistiky zahraničného dlhu. Prvá zmena metodiky nastala v októbri 1995, v roku 1999 došlo k najpodstatnejšej zmene a od januára 2002 sa metodika vykazovania zmenila po tretíkrát.

„Hlavným kritériom na zaradenie záväzku do kategórie zahraničného dlhu je od 1. januára 1999 predovšetkým jeho dlhový charakter, ako i skutočnosť, že predstavuje vzťah medzi devízovým tuzemcom (rezidentom) a devízovým cudzomcom (nerezidentom). Od 1. januára 1999 je v rámci vykazovania zahraničného dlhu SR plnohodnotne zaradené i vykazovanie korunových záväzkov voči nerezidentom – bankám (štátne dlhopisy a štátne pokladničné poukážky vo vlastníctve nerezidentov).“⁸

Po rozdelení ČSFR až do roku 1995 vykazovala Slovenská republika iba mierne narastanie zahraničného dlhu. Slovensko patrilo medzi krajiny s relatívne nízkym objemom zahraničného dlhu.

⁸ NBS: Národná banka Slovenska 1993 - 2002. Bratislava: NBS, 2003, s. 54

Zahraničná zadlženosť v druhej polovici 90. rokov narastala a odzrkadlila tak klesajúcu konkurencieschopnosť slovenskej produkcie a prehlbujúcu sa makroekonomickú nerovnováhu SR. Ďalším faktorom, ktorý prispel k dynamickému nárastu zahraničnej zadlženosti bola dynamika investičných procesov a akcelerácia domáceho dopytu. Rýchlosť narastania tejto zadlženosti viedol až ku zníženiu úverového ratingu Slovenska.

„Z hľadiska vývoja zahraničného dlhu sa predovšetkým v období rokov 1995 – 1998 prejavili nezdravé tendencie:

- prudký hospodársky rast v tomto období bol dosahovaný hlavne vďaka rastu zahraničného dlhu,
- medziročný rast zahraničného dlhu vo výške 1,6 mld. USD/rok z tohto obdobia rokov spôsobil, že zahraničný dlh SR dosiahol v roku 1998 svoj pomyselný vrchol – 11,9 mld. USD,
- na veľkú časť zahraničného dlhu podnikov a bánk boli poskytnuté štátne záruky, pričom získané zdroje sa nepodarilo nasmerovať do tých odvetví a činností, ktoré by sa stali zárukou splácania tohto dlhu.“⁹

Od roku 1999, kedy došlo ku kvalitatívnej zmene vo vykazovaní štatistiky zahraničného dlhu, sa hlavným kritériom na zaradenie záväzku do kategórie zahraničného dlhu stal jeho dlhový charakter.

V etape po roku 2000 začala zahraničná zadlženosť opäť narastať najmä vďaka vládnej emisii desaťročných štátnych dlhopisov, poklesu kurzu koruny a faktickým zdražením zahraničných úverov. Zadlženosť v roku 2001 možno považovať za stabilizovanú. V roku 2002 došlo k jej nárastu v nominálnom vyjadrení, napriek jej poklesu vo vzťahu k HDP. Na zvýšení dlhu sa podieľali predovšetkým kurzové rozdiely vyplývajúce z pohybu krížového výmenného kurzu eura voči USD.

„V zmysle novej metodiky sú s účinnosťou od 1. januára 2002 súčasťou vykazovania zahraničného dlhu SR i záväzky vyplývajúce zo zlatých swapov (súčasť strednodobého a dlhodobého dlhu NBS) a REPO obchodov NBS (súčasť krátkodobého dlhu NBS).“¹⁰

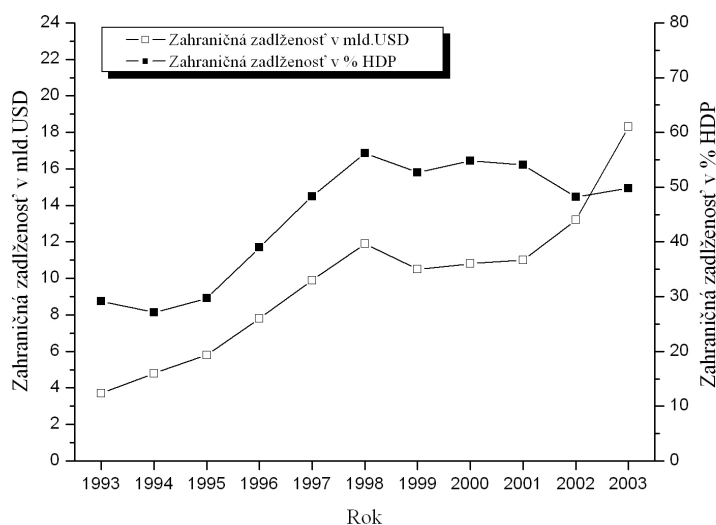
⁹ Slovenská agentúra životného prostredia. Správa Rio+10. Ekonomické ukazovatele SR. Dlh v pomere k HDP. 2003. [on-line]. [cit. 2008-2-25]

http://www.sazp.sk/slovak/periodika/sprava/rio10/sk_html/ekonomika/dlh/index.html

¹⁰ Národná banka Slovenska. Správa o menovom vývoji SR v roku 2002. Bratislava 2002. [on-line]. [cit. 2008-3-2] www.nbs.sk/VS/SVK2002/CAST_B.PDF

Zahraničnú zadlženosť na Slovensku zobrazuje graf č. 5 a tabuľka č. 5.

Graf č. 5 **Zahraničná zadlženosť**

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Tabuľka č. 5 **Zahraničná zadlženosť**

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Zadlženie v mld. USD	3,7	4,8	5,8	7,8	9,9	11,9	10,5	10,8	11	13,2	18,3
Zadlženie v % HDP	29,2	27,1	29,7	39	48,3	56,2	52,7	54,8	54,1	48,2	49,8

Zdroj: Ministerstvo financií SR

1.2 Priame zahraničné investície

Priame zahraničné investície (PZI) pôsobia vo výrobnjej sfére i bankovníctve, silný vplyv majú aj na zamestnanosť, produktivitu práce či zvýšenie exportu. S prílevom PZI je spojený i transfer technológií a know-how, pričom dochádza k zvyšovaniu výroby, ktorá následne vstupuje na zahraničné trhy.

„Pod priamou investíciou sa rozumie také vynaloženie peňažných prostriedkov alebo iných peniazmi ocenených majetkových hodnôt alebo majetkových práv, ktorých účelom je založenie, získanie alebo rozšírenie trvalých ekonomických vzťahov investujúceho tuzemca na podnikaní v zahraničí alebo investujúceho cudzozemca na podnikaní v tuzemsku.“¹¹

¹¹ Hošková, A.: Vplyv priamych zahraničných investícií na ekonomiku Slovenska. Bratislava: NBS, 2001, s. 5

1.2.1 Vplyv PZI na ekonomiku Slovenska

Zahraničné investície predstavujú kľúčový zdroj prenikania zahraničného kapitálu do ekonomiky Slovenskej republiky. Medzi komparatívne výhody na prilákanie zahraničných investorov patrí hlavne lacná a disponibilná pracovná sila, ale aj výhodná geopolitická poloha, dostupnosť energií a široká priemyselná základňa.

Už v prvej polovici 90. rokov sa vláda zaviazala vytvoriť vhodné podmienky pre zvyšovanie záujmu zahraničných investorov o investovanie na Slovensku. V skutočnosti však vynaložila iba veľmi malé úsilie a nebola schopná odstrániť prekážky nízkeho prílevu PZI, ktorými boli politická nestabilita, vysoké legislatívne riziko, nízky záujem zahraničných investorov, netransparentná privatizácia či znižovanie ratingu SR.

Výrazné zmeny nastali po schválení dvoch zákonov, ktoré vstúpili v platnosť v roku 1998. „Novela zákona o daniach z príjmov s účinnosťou od 1. 7. 1998 zavádza nový zákon o tzv. 5-ročných daňových prázdninách (daňovej úľave) pri veľkých investičných aktivitách na území Slovenska, ktoré sú financované zo zahraničných neúverových zdrojov.“¹² „Mimoriadne 10-ročné oslobodenie od dane môže využiť len akciová spoločnosť, ktorá vznikla v roku 1998 a jej jediným zakladateľom je zahraničná osoba.“¹³

Slovenská národná agentúra pre zahraničné investície a rozvoj (SNAZIR) vznikla v roku 1992. Táto príspevková organizácia Ministerstva zahraničných vzťahov a Ministerstva privatizácie si vytýčila hlavný cieľ podporu prílevu PZI. V roku 1994 sa agentúra pretransformovala na akciovú spoločnosť a jej akcionárom sa stal Fond národného majetku. Agentúra sa snažila zabezpečiť jednak priame kontakty s potenciálnymi zahraničnými investormi a jednak prevádzať publikačnú a informačnú činnosť. Agentúra SNAZIR však 22. apríla 2005 zanikla.

Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu (SARIO) vznikla v roku 2001 a je príspevkovou organizáciou Ministerstva hospodárstva SR. Snahou agentúry je zvyšovanie životnej úrovne občanov, znižovanie nezamestnanosti a podpora investičných projektov. Organizácia je zložená z mnohých sekcií, medzi ktoré patrí i sekcia PZI, ktorá poskytuje poradenstvo a informačné služby v danej oblasti.

¹² Kolektív autorov: Sľuby a realita: Slovenská ekonomika 1995 - 1998. Bratislava: M.E.S.A. 10, 1998, s. 104

¹³ Tamže, s. 105

Z hľadiska zamestnanosti vystupujú PZI ako veľmi dôležitý faktor, ktorý je pozitívny hlavne z dôvodu vysokej nezamestnanosti na Slovensku. Zahraničné investície prinášajú modernizáciu výroby i sortimentu, a taktiež majú vplyv na rast výkonnosti, kvalifikácie pracovných síl a miezd.

Z hľadiska vplyvu na obchodnú a platobnú bilanciu je podpora prílevu PZI na Slovensko tiež veľmi dôležitá. V priebehu prvej polovice 90. rokov nedošlo k výrazným zmenám, ale v roku 1998 došlo k zmene vo vykazovaní vplyvu PZI. „Osobitným problémom bolo vyčlenenie obchodných organizácií zo súboru spoločných a stopercentne vlastnených organizácií zahraničných investorov, aby bolo možné kvantifikovať vplyv PZI, ktoré vchádzajú priamo do výroby v spätnej väzbe na obchodnú bilanciu. To znamená stanoviť úroveň ich kapitalizácie v rámci ekonomiky Slovenska, ako aj ich proexportnú intenzitu a zároveň podiel na celkovom exporte Slovenska.“¹⁴

1.2.2 Prílev a odlev PZI

Do roku 1995 smerovali na Slovensko zahraničné investície iba vo veľmi malom rozsahu. Až po tomto roku začali PZI nadobúdať na význame, ale objem a dynamika rastu prílevu PZI ešte vysoko zaostávali za okolitými krajinami. V roku 1998 Slovensko vykázalo ešte stále desaťkrát nižšie PZI ako Česká republika a pätnásťkrát nižšie PZI ako Maďarsko. Príchod nemeckých a rakúskych bánk spôsobil nárast objemu PZI do bankového sektoru. Po roku 2000 nastalo výrazné zrýchlenie, kedy došlo k liberalizácii podmienok pre vstup zahraničných investorov. Na intenzite prílevu PZI sa podieľali hlavne vstupy do podnikateľského sektora, ale objavili sa taktiež i vstupy prostredníctvom akcií.

Z hľadiska teritoriálneho rozloženia smerovalo na Slovensko v 90. rokoch najviac investícií z Nemecka a Rakúska. Na ďalších miestach figurovali Veľká Británia a Česká republika, postupne sa však na popredné miesta dostali Holandsko a USA. Podľa Národnej banky Slovenska bol v roku 2002 podiel Nemecka, Holandska a Rakúska 59,5 % na celkových prijatých zahraničných investíciách. Skupina zahraničných investorov je takmer po celé nasledujúce obdobie vo svojom zastúpení podľa poskytovania PZI stála.

¹⁴ Národná banka Slovenska. Hošková, A. Priame zahraničné investície na Slovensku v roku 1998. [online]. [cit. 2008-3-1] <http://www.nbs.sk/BIATEC/HOSKOVA7.HTM>

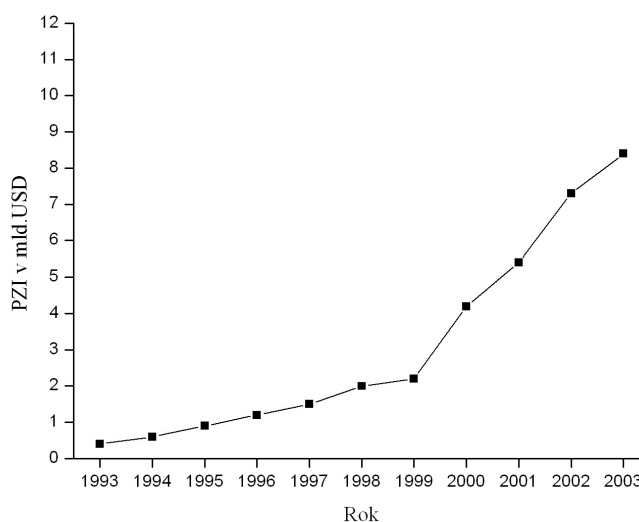
Medzi najvýznamnejších investorov koncom 90. rokov patrili nemecká automobilka Volkswagen, maloobchodný reťazec TESCO, pivovar Heineken, telekomunikačná spoločnosť France Telecom a spoločnosť SONY.

Z hľadiska objemu prijali zahraničné investície predovšetkým Bratislavský a Košický kraj, väčšina ostatných krajov však vykazuje výrazne nižšie hodnoty. Pre rovnomernejší priestorový rozvoj krajiny je žiaduce, aby sa zatraktívnilo infraštruktúrne prostredie aj v ostatných regiónoch Slovenska. Z odvetvového hľadiska predstavujú najvyšší podiel priemyselná výroba, peňažníctvo a poisťovníctvo, odbor dopravy, skladovania a spojov.

Nedostatok disponibilných zdrojov podnikov na Slovensku spôsobuje stále nízke hodnoty odlevu PZI zo Slovenska. Medzi najčastejšie formy PZI patrí poskytovanie služieb v zahraničí a vývoz tovarov do dcérskych spoločností. Najvyšší objem PZI zo Slovenska smeruje do priemyselnej výroby a peňažníctva. Tradičnou krajinou, ktorá prijíma investície zo Slovenska, je Česká republika nasledovaná susednými štátmi Slovenska.

Objem prílevu PZI na Slovensko približuje nasledujúci graf a tabuľka.

Graf č. 6 **Priame zahraničné investície**

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Tabuľka č. 6 **Priame zahraničné investície**

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
PZI v mld. USD	0,4	0,6	0,9	1,2	1,5	2,0	2,2	4,2	5,4	7,3	8,4

Zdroj: Ministerstvo financií SR

1.3 Zahraničný obchod

Zahraničný obchod predstavuje výmenu tovarov a služieb so zahraničím. „Má dve základné funkcie – transformačnú a rastovú. Transformačná funkcia zahraničného obchodu spočíva v prispôsobovaní vytvoreného HDP pred jeho použitím. Rastová funkcia vyjadruje jeho vplyv na efektívne využívanie domácich zdrojov.“¹⁵

1.3.1 Vplyv zahraničného obchodu na ekonomiku Slovenska

Zahraničný obchod zohráva v ekonomike Slovenska kľúčovú úlohu. Začiatkom 90. rokov nastali v zahraničnom obchode Slovenska zásadné zmeny. Export väčšiny podnikov sa začal orientovať na západné trhy a Slovensko vstúpilo na tieto trhy už ako samostatný partner. Od roku 1994 vzrástol vo výraznej miere obchod s krajinami Európskej únie.

Tempo rastu obchodu Slovenska s krajinami EÚ v polovici 90. rokov možno považovať za relatívne úspešné, pretože bolo najrýchlejšie v porovnaní s okolitými krajinami. Prevažná časť malých a stredných podnikov však stále nebola schopná presadiť sa na zahraničných trhoch hlavne z dôvodu nedostatočného finančného krytia.

Vysoká otvorenosť slovenskej ekonomiky vypovedá o zásadnom význame zahraničného obchodu v ekonomike. Po nepriaznivej situácii v roku 1993, kedy poklesla vzájomná obchodná výmena s Českou republikou, nastala pre Slovensko priaznivejšia situácia a zahraničný obchod vykázal pozitívne výsledky. „V prospech tohto vývoja pôsobila vysoká dynamika slovenského vývozu, medzinárodná konjunktúra a proexportný cenový efekt devalvácie meny z roku 1993, ako aj viaceré obmedzenia dovozu (dovozná prirážka, povinná certifikácia potravinárskych dovozov z ČR, devalvačný efekt na ceny dovážaných komodít).“¹⁶

Napriek zmenám, ktoré nastali v roku 1994, pretrvávali i naďalej v zahraničnom obchode Slovenska problémy. Rozhodujúca časť exportu sa realizovala prostredníctvom krajín ako Česká republika, veľkú časť exportu vyprodukovalo iba pár veľkých podnikov a rast importu pretrvával na minimálnej úrovni.

¹⁵ Marcinčin, A. (ed.), Beblavý, M. (ed.): Hospodárska politika na Slovensku 1990 - 1999. Bratislava: INEKO, SFPA, Centrum pre spoločenskú a mediálnu analýzu, 2000, s. 140

¹⁶ NBS: Národná banka Slovenska 1993 - 2002. Bratislava: NBS, 2003, s. 62

Slovenský export bol založený predovšetkým na cenovej konkurencieschopnosti, ktorá vyplývala z nízkej miery pridanej hodnoty produkcie. Takto založený export však citlivo reagoval na konjunktúrne podmienky zahraničných partnerov.

Saldo obchodnej bilancie dosiahlo aktívnu hodnotu za celé sledované obdobie iba v roku 1994. V nasledujúcom období sa už deficit obchodnej bilancie prehľboval, pretože vývoz slovenskej produkcie bol vysoko závislý na dovoze. Rast dovozov sa zvyšoval a prehľboval deficit exportného sektora. Najvyšší deficit obchodnej bilancie sa zaznamenal v rokoch 1996 – 1998, následne sa však prijali opatrenia k zníženiu dovozu, akým bolo zavedenie dovoznej prirážky alebo reštrikčné hospodárske opatrenia vlády, čo malo za následok obmedzenie domáceho dopytu.

Z hľadiska zahraničného obchodu sa sleduje vývoj exportnej výkonnosti a dovoznej náročnosti. Exportná výkonnosť predstavuje podiel exportu tovarov a služieb na HDP a dovozná náročnosť zase podiel importu na HDP. Exportná výkonnosť od roku 1994 klesá, s kulmináciou v roku 1997 a následným miernym rastom. Dovozná náročnosť po celé obdobie 90. rokov stúpala. Hlavnými dôvodmi neustáleho zvyšovania dovozu boli nedostatočná úroveň domácej ponuky a vysoká surovinová a materiálová náročnosť. Po roku 2000, s kulmináciou v roku 2001, a v dôsledku zníženia exportnej výkonnosti a zvýšenia domáceho dopytu, sa opäť prehľbil deficit obchodnej bilancie.

„Ďalším ukazovateľom, ktorý vypovedá o pokroku v oblasti reštrukturalizácie, je takzvaný transformačný efekt. Je to ukazovateľ, ktorý vyjadruje pomer vývozu hotových výrobkov a dovozu surovín a materiálov.“¹⁷ K poklesu transformačného efektu došlo po prvýkrát v roku 1996, historický pokles však prišiel o rok neskôr, kedy sa prejavil výrazne vyšší rast dovozu. Po roku 1998 už možno pozorovať priaznivý vývoj, ktorý je ovplyvnený zvyšujúcim sa exportom strojov a zariadení.

Vláda sa na Slovensku do roku 1998 snažila prijať mnohé opatrenia, ktoré by riešili problematiku obchodného deficitu. Tieto opatrenia však nesmerovali k nevyhnutnej reštrukturalizácii, ale skôr k obmedzovaniu dovozu. V roku 1993 došlo k devalvácii slovenskej koruny o 10 %, v roku 1994 bola zavedená dovozná prirážka a v roku 1997 boli zavedené nové pravidlá certifikácie pri dovoze tovarov.

¹⁷ Kolektív autorov: Sľuby a realita: Slovenská ekonomika 1995 - 1998. Bratislava: M.E.S.A. 10, 1998, s. 98

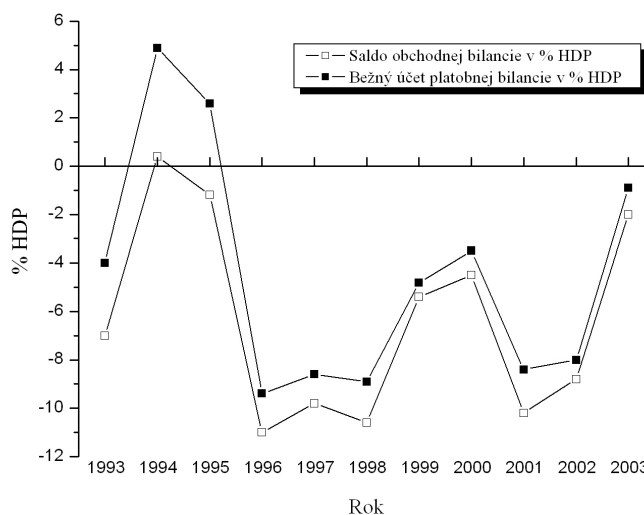
V tomto období boli prijaté aj tri antiimportné opatrenia: Zákon o ochrane pred dumpingom pri dovoze tovaru, Zákon o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach a Zákon o ochranných opatreniach pri dovoze. Prvé dva zákony pomáhali čeliť nekalým praktikám prílevu tovarov dovážaných za dumpingové ceny alebo podporovaných subvenciami a tretí zákon umožnil domácim producentom zvýšiť výšku dovozného cla alebo limitovať objem dovozu kvótami.

Pozitívnym krokom v roku 1997 bol vznik dvoch inštitúcií na podporu exportu. Eximbanka (Exportno-importná banka SR) bola založená za účelom financovania a poisťovania exportno-importných aktivít. Fond na podporu zahraničného obchodu (FPZO) zase vznikol na podporu prezentácie slovenských výrobcov a výrobkov v zahraničí.

Zahraničnoobchodný sektor v období rokov 1993 – 2003 vykazuje veľmi kolísavý vývoj, silne podmienený veľkosťou domáceho dopytu a konjunktúrnymi podmienkami v zahraničí. „Pretrvávajúci kolísavý vývoj výkonov zahraničnoobchodného sektora SR indikuje pomalý postup reštrukturalizácie podnikovej sféry smerom k výrobám s vyššou mierou pridanej hodnoty, ktorých konkurenčné výhody sa zakladajú skôr na necenových kvalitatívnych parametroch.“¹⁸

Vývoj obchodnej bilancie i bežného účtu platobnej bilancie zobrazuje graf č. 7 a tabuľka č. 7.

Graf č. 7 Obchodná a platobná bilancia

Zdroj: Ministerstvo financií SR

¹⁸ NBS: Národná banka Slovenska 1993 - 2002. Bratislava: NBS, 2003, s. 63

Tabuľka č. 7 **Obchodná a platobná bilancia**

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Saldo OB v % HDP	- 7,0	0,4	- 1,2	- 11,0	- 9,8	- 10,6	-5,4	- 4,5	- 10,2	- 8,8	- 2,0
Bežný účet PB v % HDP	- 4,0	4,9	2,6	- 9,4	- 8,6	- 8,9	- 4,8	- 3,5	- 8,4	- 8,0	- 0,9

Zdroj: Ministerstvo financií SR

1.3.2 Komoditná a teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu

Transformácia Slovenskej republiky poznačila v značnej miere aj zahraničný obchod, pričom hlavným prejavom je zmena teritoriálnej štruktúry obchodu. Veľkým problémom je pretrvávajúci deficit výmeny tovarov so zahraničím, ale i nedostatočné zmeny v komoditnej štruktúre obchodu. Dôvodom je hlavne nedostatočná kvalitatívna konkurencieschopnosť slovenských výrobcov a nevhodná kvalitatívna štruktúra slovenského exportu.

Komoditná štruktúra v oblasti exportu SR sa v 90. rokoch vo veľkej miere nemenila. Problémom však boli produkty na nízkom stupni spracovania a výrobky s nízkou mierou pridanej hodnoty, ktorých konkurencieschopnosť stála predovšetkým na cenových faktoroch, daných nízkou cenou pracovnej sily. Negatívom tejto štruktúry bola vysoká citlivosť na konjunktúrne podmienky zahraničných partnerov.

V prvej polovici 90. rokov sa vyvážalo hlavne železo a oceľ, ktoré boli nasledované exportom strojov a prístrojov, a tiež exportom automobilov, traktorov a motocyklov. Od roku 1995 sa prejavil trend znižovania váhy exportu železa a ocele, čo možno považovať za relatívne úspešné kvôli nízkej pridanej hodnote.

Vývoz motorových vozidiel v priebehu 90. rokov, ale i v nasledujúcom období, zaznamenal výrazné tempo rastu. Na vzraste exportu v oblasti motorových vozidiel od roku 1996 mal dôležitú zásluhu vstup zahraničného investora Volkswagen Bratislava. V roku 1998 sa tento investor stal dokonca najväčším exportérom Slovenska. Podľa Ministerstva financií SR tvoril export motorových vozidiel, traktorov, motocyklov a príslušenstva v roku 2003 30 % podiel na celkovom exporte Slovenska. Od roku 2002 sa zvýšil vývoz hotovej produkcie, strojov a zariadení. Podľa Národnej banky Slovenska tvorili v tomto období výrobky strojárského a elektrotechnického priemyslu asi 20 % na celkovom vývoze Slovenska.

V teritoriálnej štruktúre dovozu i vývozu Slovenska nastali výrazné zmeny. Do roku 1993 tvoril export Slovenska do krajín EÚ iba jednu štvrtinu, v roku 1998 už to bolo 50 % a v roku 2002 sa tento podiel zvýšil až na 60 %. V roku 1993 poznačila slovenský obchod domáca recesia a rozdelenie ČSFR. V ďalších rokoch však došlo k určitému oživeniu, čo malo za následok i dosiahnutie aktívneho salda obchodnej bilancie. Od roku 1996, kedy sa spomalil i rast viacerých ekonomík EÚ, sa bilancia Slovenska dostala do hlbokých deficitov. V tomto období tak došlo k oslabeniu dovozov u mnohých obchodných partnerov SR.

Slovenskí exportéri sa čoraz viac orientovali na západné trhy, stále však pretrvávala závislosť hospodárstva od surovinových dodávok z Ruska. Deficit vzájomného obchodu sa výrazne prehĺbil, avšak vláda ho nebola schopná kompenzovať zvýšením exportu na západné trhy.

Do roku 1997 bola najdôležitejším partnerom Slovenska Česká republika. V roku 1998 vystriedalo ČR na prvom mieste Nemecko. Vývoz SR sa orientuje predovšetkým do krajín Európskej únie, pričom najvyšší podiel smeruje do Českej republiky a Nemecka. Z hľadiska dovozu do SR vykazuje teritoriálna štruktúra podobné výsledky ako štruktúra vývozu. V roku 2002 sa na dovoze na Slovensko podieľala EÚ v rozsahu 50,3 %, pričom sa na prvom mieste umiestnilo Nemecko.

Naďalej však má významný vplyv na deficit obchodnej bilancie obchod s Ruskom, pretože import z Ruska výrazne prevyšuje slovenský export. „Hlavné dôvody nízkeho exportu sú:

- malý záujem ruských odberateľov o slovenské výrobky v dôsledku nízkej propagácie,
- potreba lepšieho poznania teritória, legislatívy a permanentných kontaktov s domácimi podnikmi,
- vývoz slovenských výrobkov cez sprostredkovateľov z tretích krajín,
- vysoká konkurencia zahraničných výrobcov známych značiek,
- zníženie počtu slovenských afiliácií v Rusku po prepade rubľa voči americkému doláru.“¹⁹

Komoditná a teritoriálna štruktúra dovozu i vývozu v roku 2003 vid' Prílohy.

¹⁹ Ministerstvo hospodárstva SR. Predkladacia správa. Správa o výsledkoch zahraničného obchodu za rok 2001 vrátane vyhodnotenia Komplexného programu podpory exportu. Bratislava 2002. [on-line]. [cit. 2008-3-3] <http://www.economy.gov.sk/files/obchod/sprava2001.doc>

2. Slovensko na ceste do Európskej únie

Príprava Slovenskej republiky na členstvo v Európskej únii bola veľmi zložitá. Väčšina transformujúcich sa krajín Európy sa koncom 90. rokov zapojila do procesu pridružovania k EÚ. Politický a ekonomický vývoj na Slovensku boli príčinou menšieho záujmu zahraničných investorov o investovanie v krajine i vypadnutia SR z prvej skupiny kandidátov na členstvo v EÚ.

Už v roku 1998 začali formálne rokovania o členstve v EÚ so šiestimi krajinami: Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovinsko, Estónsko a Cyprus (tzv. Luxemburská skupina). Slovenská republika však bola prizvaná až o rok neskôr s ďalšími piatimi krajinami: Litva, Lotyšsko, Malta, Bulharsko a Rumunsko (tzv. Helsinská skupina).

Nevyhnutným sprievodným krokom prípravy Slovenska na vstup do EÚ bolo uskutočnenie legislatívnych a inštitucionálnych zmien, ktoré vyústili v prijatie dôležitých reforiem. Paralelne s prístupovým procesom sa Slovenská republika zamerala na prijatie *acquis communautaire*.

2.1 Prijaté reformy na Slovensku

Pre uskutočnenie reforiem na Slovensku bolo nevyhnutné pripraviť vhodné kvalitné prostredie so stabilným politickým zázemím a inštitucionálnym vybavením. Prvá šanca na uskutočnenie reformných krokov na Slovensku prišla až po roku 2002. „V rokoch 1990 – 1992 totiž išlo o akési dozvuky revolúcie, v roku 1993, po rozdelení ČSFR, vznikla samostatná SR, v rokoch 1994 – 1998, v období budovania inštitúcií nového štátu nebol priestor na zásadné zmeny, na Slovensku vládla autokratická vláda a pozornosť sa sústreďovala najmä na proces privatizácie. V období rokov 1998 – 2002 sa pozornosť logicky sústredila na zlepšenie reputácie SR v zahraničí.“²⁰

Medzi najdôležitejšie reformy prijaté po roku 2003 patrili reforma daňová, reforma zdravotníctva a reforma dôchodkového systému. Ďalšími oblasťami, ktorých sa týkali reformy tohto obdobia, boli sociálny systém, školstvo, verejná správa, podnikateľské prostredie a riadenie verejných financií.

²⁰ Gyárfášová, O. (ed.), Mesežnikov, G. (ed.): Reformy a zodpovednosť: aktéri, dopady, komunikácia. Bratislava: IVO, 2004, s. 10

2.1.1 Daňová reforma

Daňová reforma, ktorá bola uskutočnená v roku 1993, bola výsledkom ekonomických zmien transformačného procesu. V tomto období došlo k zásadnej a komplexnej zmene celého systému zdaňovania. V 90. rokoch boli uskutočnené mnohé zmeny daňových zákonov, ktoré boli podmienené i politickými vplyvmi, takže do nich preniklo mnoho protichodných opatrení.

Pred reformou, ktorá bola spustená v roku 2004, bola na Slovensku uplatňovaná štandardná sadzba DPH vo výške 20 % a zvyhodnená sadzba DPH vo výške 14 %, ktorá sa zdôvodňovala v súvislosti so sociálnymi aspektmi. Spôsoby zdanenia príjmov do roku 2004 boli veľmi rôznorodé. Pri dani z príjmov fyzických osôb sa využívalo päť rôznych daňových sadzieb v jednotlivých daňových pásmach. Sadzba dane z príjmov právnických osôb sa stanovila na výšku 25 %.

1. januára 2004 vstúpila v platnosť daňová reforma, s ktorou boli spojené výrazné zmeny v zdaňovaní. „Cieľom reformy bolo:

- vytvorenie priaznivého podnikateľského a investičného prostredia,
- zjednodušenie, odstránenie slabých stránok a deformačných účinkov daňových zákonov,
- dosiahnutie vysokého stupňa daňovej spravodlivosti rovným zdaňovaním všetkých druhov a výšky príjmov.²¹

Nová daňová reforma priniesla vysoko efektívny a transparentný systém, ktorý eliminuje ekonomické deformácie a nedostatky spojené s rozdielnym zdaňovaním. Daňová reforma je založená na princípoch jednoduchosti, transparentnosti a spravodlivosti. Sústava zaručuje spravodlivý výber daní, minimalizuje možné daňové úniky a vylučuje duplicitné zdaňovanie príjmov. Súčasne sleduje nová daňová politika i presunutie daňového bremena z priamych daní na dane nepriame (daň z pridanej hodnoty a spotrebné dane).

Nový daňový zákon zjednodušuje zdaňovanie príjmov fyzických i právnických osôb, vytvára pozitívne prostredie pre podnikanie a investovanie, a eliminuje v maximálne možnej miere výnimky a oslobodenia od platby dane. Existencia jednej daňovej sadzby obmedzuje deformačné účinky zdaňovania.

²¹ Mikloš, I.: Kniha reforiem. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2005, s. 11

Opatrenia, ktoré pripravila pravicová vláda, prinášajú niekoľko radikálnych zmien v daňovej politike. „Päť kľúčových opatrení:

- zavedenie rovnej sadzby dane z príjmov na úrovni 19 % tak pre fyzické, ako aj pre právnické osoby,
- zjednotenie sadzieb DPH na úrovni 19 %,
- zrušenie dane u dividend,
- zrušenie dane z darovania, dedičstva a z prevodu a prechodu nehnuteľností,
- odstránenie väčšiny výnimiek, odpočítateľných položiek a špeciálnych režimov.“²²

V súlade so zásadou rovného zdanenia príjmov fyzických a právnických osôb sa začala na Slovensku uplatňovať jediná lineárna sadzba dane vo výške 19 %. Nejde o rovnú daň v pravom zmysle slova, pretože efektívna sadzba má progresívnu povahu. Základom pre výpočet dane pre fyzickú osobu je jej mzda znížená o povinné odvody do poisťovní a nezdaniteľné minimum. Pre podnikateľov sa pre určenie dane skúma ich hospodársky výsledok.

Ďalším krokom bolo zrušenie dane z dividend a zavedenie princípu jednorazového zdanenia investícií a kapitálových príjmov, čo znamená, že k zdaňovaniu dochádza iba raz, a to na úrovni zisku spoločnosti. Týmto opatrením sa na Slovensku vytvoril jeden z najkonkurencieschopnejších daňových systémov v rámci EÚ.

Prijatím nového daňového zákona boli 1. januára 2004 zrušené aj daň z darovania a daň z dedičstva, čím už dary nie sú považované za daňovo uznateľné výdavky. 1. januára 2005 došlo ďalej i k zrušeniu dane z prevodu a prechodu nehnuteľností (daň z pozemkov, stavieb a bytov).

Pre všetky tovary a služby sa taktiež zaviedla rovná 19 % sadzba dane. Takto zavedená daň potom vedie k obmedzovaniu nedostatkov spojených s rozdielnym zdaňovaním spotreby rôznych tovarov a služieb.

S aplikáciou nového daňového systému je spojené aj riziko výpadku veľkej časti príjmov štátneho rozpočtu, čo sa práve kompenzuje zmenou sadzieb spotrebných daní a DPH. Nový zákon priniesol zvýšenie sadzieb daní pri tabaku, tabakových výrobkoch, víne, pive, liehu či minerálnych olejoch.

²² Mikloš, I.: Kniha reforiem. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2005, s. 12

Slovenská republika je jednou z mála krajín, ktoré vykonali výrazné zmeny v svojom daňovom systéme. Príkladom môže byť Nový Zéland alebo Írsko, pretože obe tieto krajiny radikálne znížili dane z príjmov. Írsko má v súčasnosti najnižšiu daň z príjmov v rámci EÚ vo výške 12,5 %. Estónsko, podobne ako Slovensko, zaviedlo jednotnú sadzbu dane vo výške 26 % v roku 1996 a dokonca zrušilo daň na zisky ponechané vo firme.

V roku 2006 sa na Slovensku konali parlamentné voľby a do úradu nastúpila nová ľavicová vláda. Súčasná vláda sľubovala v predvolebnom období zrušenie väčšiny reforiem bývalej vlády, daňovú reformu to však vo veľkej miere nezasiahlo. Hlavným opatrením sa stalo prijatie milionárskej dane a zníženie sadzby DPH na lieky, zdravotnícke pomôcky a knihy.

Ministerstvo financií SR zaviedlo v roku 2007 milionársku daň, ktorá znamená zavedenie znižujúcej sa nezdaniiteľnej časti základu dane a zaplatí ju každý s nadštandardným príjmom. „V daňovom priznaní alebo v zúčtovaní dane, ktoré za zamestnanca vykonáva zamestnávateľ, budú musieť vyššiu daň zaplatiť zamestnanci, ktorí v hrubom zarobia viac ako 570 586 korún, čiže viac ako 47 572 korún mesačne. Od tejto hranice sa totiž začína znižovať ročné nezdaniiteľné minimum.“²³

Jednotná daň pre tovary a služby zostala až na dve výnimky nezmenená. Daň z pridanej hodnoty na lieky a vybrané zdravotnícke pomôcky sa v roku 2007 znížila z 19 % na 10 %. Uvedené opatrenie vlády síce smeruje v prospech dôchodcov a ich možností, ale k veľkým úsporám viesť nebude a spôsobí taktiež zníženie príjmov štátneho rozpočtu. Daň z pridanej hodnoty na knihy bola znížená až 1. januára 2008.

Na saldo verejnej správy mal výrazný vplyv i dopad revízie daňových príjmov. „Slovensko patrilo medzi krajiny, v ktorých došlo oproti poslednej notifikácii z októbra 2006 k najvýraznejším zmenám vo výške salda verejnej správy v rokoch 2003 – 2005. V roku 2003 poklesol deficit verejnej správy o 1,0 % HDP, v roku 2004 o 0,6 % HDP a v roku 2005 o 0,3 % HDP. Hlavným dôvodom poklesu deficitu je dopad zmeny metodiky zaznamenávania daňových príjmov podľa metodiky ESA 95.“²⁴

²³ Hospodárske noviny. Dane. Milionárska daň má premiéru. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-3-5] http://hn.hnonline.sk/c3-22798440-k10000_d-milionarska-dan-ma-premieru

²⁴ Ministerstvo financií SR. Revízia daňových príjmov znížila deficit verejnej správy v rokoch 2003 - 2005. [on-line]. [cit. 2008-2-25] <http://www.mfsr.gov.sk/Default.aspx?CatID=6271>

2.1.2 Reforma zdravotníctva

Oblasť zdravotníctva predstavuje najzložitejší problém, pretože riešenie zmien v zdravotníctve je veľmi komplikované. Východiskový stav sektoru zdravotníctva pre stanovenie reforiem a celkovú stabilizáciu bol na Slovensku v značnej miere zložitý. Najzávažnejšími problémami zdravotníctva sa ukázali vysoká miera korupcie, zadlženosť, predimenzované kapacity, nedostatočná kvalita poskytovaných služieb či obmedzenosť zdrojov. Príčiny týchto problémov tkvejú v netransparentnej alokácii zdrojov, nevhodnej regulácii, vysokej miere centralizácie riadenia a organizácie zdravotníctva, nadbytočnej spotrebe, nemotivačnom odmeňovaní, čiže v celkovej nestabilite systému zdravotníctva.

Pozostatkom transformačného procesu, ktorý zasiahol i oblasť zdravotníctva, je vysoké zadlženie tohto sektoru. V tomto období bola vybudovaná hustá sieť nemocníc, štát určoval platy, ceny liekov a liečebných výkonov a taktiež sa uplatňovala vysoká miera solidarity. Nevyhnutným riešením sa preto ukázalo postupné znižovanie solidarity a zavádzanie trhových prvkov do zdravotníctva.

Zadlženie sektoru zdravotníctva má výrazný vplyv na deficit verejných financií. Priamy vplyv je určený krytím dlhu z verejných zdrojov a nepriamy vplyv je zase daný neschopnosťou nemocníc platiť odvody do Sociálnej poisťovne či Národnému úradu práce. Zhoršovanie tejto situácie je dôsledkom aj nízkych odvodov štátu (odvody za deti, dôchodcov a sociálne odkázaných ľudí) na zdravotné poistenie.

Reforma zdravotníctva sa na Slovensku začala uskutočňovať ako prvá z pripravovaných reforiem, pričom svoju účinnosť nadobudla 1. júna 2003.

„Cieľom reformy bolo:

- vytvoriť systém flexibilných nástrojov na uskutočňovanie zdravotnej politiky,
- zmeniť postavenie a úlohu štátu v systéme zdravotnej starostlivosti z aktívneho účastníka do pozície efektívneho regulátora,
- zvýšiť zodpovednosť pacienta,
- zabezpečiť vyrovnané, finančne udržateľné hospodárenie zdravotníctva,
- zvýšiť kvalitu služieb v oblasti zdravotníctva a vytvoriť v ňom konkurenčné prostredie.²⁵

²⁵ Mikloš, I.: Kniha reforiem. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2005, s. 23

Opatrenia v oblasti zdravotných služieb sa sústredili na celkovú stabilizáciu systému zdravotníctva, oddženie sektoru, zvýšenie efektívnosti systému a kvality poskytovaných služieb. Slovenské zdravotníctvo by malo poskytovať kvalitnú odbornú starostlivosť za primerané náklady, zlepšovať zdravotný stav obyvateľstva, zvyšovať spokojnosť pacientov s poskytovanými službami a zaručiť finančnú ochranu. „Päť kľúčových opatrení:

- oddženie zdravotníctva,
- zavedenie poplatkov za služby spojené s poskytovaním zdravotnej starostlivosti,
- transformácia zdravotných poisťovní na akciové spoločnosti,
- možnosť flexibilne definovať mieru verejných zdrojov v systéme cez inteligentnú schému spoluúčasti,
- zavedenie tvrdých rozpočtových pravidiel pre všetky subjekty systému.²⁶

Uvedené opatrenia sa rozhodla vláda realizovať v niekoľkých etapách. Prvým najdôležitejším krokom sa stalo znižovanie narastajúceho dlhu v zdravotníctve. Vhodným riešením k dosiahnutiu zvoleného cieľa a k obmedzeniu nadbytočnej spotreby v zdravotníctve sa ukázalo zavedenie marginálnych poplatkov za poskytovanie zdravotníckych služieb.

Výšku poplatkov za zdravotnú starostlivosť zobrazuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 8 **Reforma zdravotníctva**

	Výška poplatku	Za čo	Kto si ho necháva
Primárna ambulantná starostlivosť (PAS)	20 Sk	za návštevu	lekár
Špecializovaná ambulantná starostlivosť (ŠAS)	20 Sk	za návštevu	špecialista
Nemocnica (strava a ubytovanie)	50 Sk	za jeden deň	nemocnica
Doprava	2 Sk	za km	doprava
Recept	20 Sk	za recept	5 Sk lekárnik 15 Sk zdravotná poisťovňa

Zdroj: Gyárfášová, O. (ed.), Mesežnikov, G. (ed.): Reformy a zodpovednosť: aktéri, dopady, komunikácia. Bratislava: IVO, 2004, s. 29

²⁶ Mikloš, I.: Kniha reforiem. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2005, s. 23

Zavedením paušálnych poplatkov za služby v zdravotníctve sa vláda snažila znížiť spotrebu, návštevnosť ambulancií a využívanie nemocničných lôžok. Od júna 2003 sa zaviedli poplatky za pobyt v nemocnici vo výške 50 Sk na osobu a deň z dôvodu zamedzovania zbytočného predlžovania pobytu pacientov v nemocnici. Za poskytnutie primárnej ambulantnej starostlivosti bol vymedzený poplatok 20 Sk a za návštevu pohotovostnej služby bol zavedený poplatok 20 Sk, ktorý sa od 1. januára 2005 zvýšil na 60 Sk. Za každý recept na liek či zdravotné pomôcky sa stanovil poplatok vo výške taktiež 20 Sk. Posledným zavedeným poplatkom sa stalo spoplatnenie využívania zdravotníckej dopravy v sadzbe 2 Sk/km.

Ďalším krokom vlády bola zmena v systéme zdravotného poistenia, čím malo dochádzať k zvýšeniu efektívnosti celého systému. Zdravotné poistenie sa rozdelilo na verejné a individuálne, pričom verejné poistenie je univerzálne a povinné, a zabezpečuje každému poistenému rovnaký rozsah zdravotnej starostlivosti. Z týchto zdrojov sa teda financuje základný balík poskytovaný v rámci zdravotných služieb bezplatne. Individuálne poistenie je dobrovoľné a z jeho zdrojov sa uhrádzajú nadštandardné služby.

Povinné zdravotné poistenie sa ďalej navrhovalo rozdeliť na solidárnu a zásluhovú časť, pričom by väčšiu efektívnosť prinášalo znižovanie solidárnej časti a zvyšovanie zásluhovej časti. Solidarita v zdravotníctve spočíva v rovnakom nároku občanov na jasne definovanú starostlivosť bez ohľadu na výšku ich zaplatených odvodov. Zásluhová starostlivosť by sa poskytovala priamo od výšky zaplatených odvodov.

Nevyhnutným opatrením v rámci reforiem sa stala aj transformácia zdravotných poisťovní na akciové spoločnosti, ktorých hospodárenie by prinášalo efektívnejšie výsledky. Hlavným zámerom vlády v tejto oblasti bolo vytvorenie konkurenčného prostredia a nastolenie transparentných vzťahov medzi jednotlivými subjektmi v rezorte zdravotníctva.

Vláda, ktorá nastúpila do úradu v roku 2006, sa v predvolebných sľuboch zaviazala najmä k zrušeniu reforiem predchádzajúcej vlády. V prípade reformy zdravotníctva vláda naplňuje tento cieľ v najväčšom rozsahu. Snaha vlády sa prejavila hlavne zrušením poplatkov v zdravotníctve a zastavením privatizácie a transformácie poisťovní a nemocníc. Čo sa týka zdravotného sektora, naďalej pretrváva zadlženie, ktoré sa po zrušení poplatkov opäť výrazne zvyšuje.

2.1.3 Dôchodková reforma

Jednou z kľúčových reforiem vlády v roku 2004 sa stala i komplexná reforma dôchodkového systému. Reforma spadá do oblasti verejných financií, pričom jej snahou bolo predovšetkým znižovanie narastajúceho dlhu verejných financií.

„Cieľom reformy bolo:

- prispieť k dosiahnutiu dlhodobej udržateľnosti verejných financií, ktorá je ohrozená nepriaznivým demografickým vývojom,
- posilniť zásluhovosť dôchodkového systému, t.j. očakávaný dôchodok by mal odrážať výšku odvedených príspevkov,
- zvýšiť motiváciu sporiť dlhodobo.“²⁷

Zámerom vlády bola príprava Slovenska a jeho občanov na starnutie populácie. Podľa nového dôchodkového zákona platí, že každý dôchodca môže pracovať bez obmedzenia i poberať dôchodok. Všetci občania si teda môžu zvoliť, v akom veku odídu do dôchodku, či zostanú i naďalej pracovať a v akej forme budú tento dôchodok poberať. Od 1. januára 2004 sa taktiež začal postupne zvyšovať vek odchodu do dôchodku na 62 rokov tempom deväť mesiacov za rok. „Hlavnými princípmi reformného procesu boli zníženie stupňa netransparentného prerozdelenia v systéme a súčasne aj dosiahnutie menšieho spoliehania sa na štát ako na hlavného poskytovateľa zabezpečenia v starobe. V zásade bolo jedným z deklarovovaných cieľov reformy zavedenie vyššej transparentnosti financovania a podelenie zodpovednosti za dôchodkový systém medzi štát a jednotlivcov.“²⁸

Nová dôchodková reforma na Slovensku prináša zásadnú zmenu. V období pred uvedením dôchodkového zákona dominoval ako správca všetkých dôchodkov verejný pilier, ktorý bol spravovaný Sociálnou poisťovňou. Celková výška odvodov (18 %) sa realizovala výlučne v rámci Sociálnej poisťovne, ktorá je súčasťou systému verejných financií. Na základe novo prijatej reformy dochádza k zmene už existujúceho priebežného piliera, k vytvoreniu druhého, kapitalizačného piliera a k poskytnutiu ponuky vstupu i do tretieho, dobrovoľného piliera.

²⁷ Mikloš, I.: Kniha reforiem. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2005, s. 17

²⁸ Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-3-9]
<http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=12970>

Trojpilierový systém dôchodkového zabezpečenia na Slovensku zobrazuje nasledujúca schéma.

Tabuľka č. 9 **Schéma dôchodkového systému**

Pilier	<u>I. (povinný)</u>	<u>II. (povinný)</u>	<u>III. (dobrovoľný)</u>
Financovanie	Priebežné	Kapitalizácia	Kapitalizácia
Správa	Verejná	Súkromná	Súkromná
Funkcie	Náhrada príjmu	Náhrada príjmu	Náhrada príjmu
Nástroj	Prerodovanie – redistribúcia	Akumulácia úspor a poistenie	Akumulácia úspor a poistenie
Forma	Dôchodok poskytovaný v závislosti od minimálneho počtu rokov prispievania a príjmu, z ktorého sa platili príspevky	Anuita alebo programovaný výber prostriedkov z osobného dôchodkového účtu	Osobné dôchodkové sporenie, poistenie alebo zamestnanecká schéma
Výška dôchodku	Dôchodok v závislosti od výšky príjmu, z ktorého sa platili príspevky	Podľa naakumulovaných úspor na osobnom dôchodkovom účte	Podľa naakumulovaných úspor a individuálnych preferencií
	viac ako 40 % miera náhrady mzdy		

Zdroj: http://www.ineko.sk/reformy2003/menu_dochodky_pre_a_proti_uvod.htm

Každý občan Slovenskej republiky v aktívnom veku sa v termíne od 1. januára 2005 do 30. júna 2006 mohol rozhodnúť pre jednu z dvoch navrhovaných možností. Celková výška odvodov občanov zostáva v nezmenenom stave 18 %. Pri využití možnosti platby odvodov iba do Sociálnej poisťovne ostáva táto výška v rovnakom stave. Naproti tomu, pri zapojení aj do druhého piliera, sa celková výška odvodov rozdelí a bude plynúť v rovnakej časti po 9 % do oboch pilierov.

Prvou možnosťou je zostať i naďalej v prvom, priebežnom pilieri, pričom platba odvodov smeruje výhradne do Sociálnej poisťovne a starobný dôchodok pre občana je v plnej výške hradený zo zdrojov Sociálnej poisťovne. Výška takto vyplácaného dôchodku bude závisieť hlavne od počtu odpracovaných rokov, od príjmov za celý pracovný život a od vývoja slovenskej ekonomiky.

Druhou možnosťou pre občana SR je zapojenie aj do druhého, kapitalizačného piliera. Časť odvodov občana (9 %) bude v tomto prípade plynúť na jeho osobný dôchodkový účet vo vybranej súkromnej dôchodkovej správcovskej spoločnosti (DSS). Hlavnou činnosťou týchto súkromných dôchodkových spoločností je

investovanie a zhodnocovanie peňazí na osobných účtoch prostredníctvom dôchodkových fondov. Peniaze na osobných dôchodkových účtoch sú súkromným majetkom a v prípade úmrtia ich zdedia pozostalí. Pri voľbe tejto možnosti bude občan SR dostávať dôchodok jednak zo Sociálnej poisťovne a jednak z vlastného dôchodkového účtu. Výška takto nasporeného a zhodnoteného dôchodku závisí najmä od celkovej sumy úspor a od vývoja na finančných trhoch.

Tretí pilier je pre každého jednotlivca dobrovoľný a je reprezentovaný prostredníctvom doplnkových dôchodkových poisťovní (DPP), komerčných poisťovní či podielových fondov. Zabezpečenie na dôchodok sa platí dobrovoľne podľa vlastného uváženia, v niektorých prípadoch prispieva určitou čiastkou aj zamestnávateľ.

Nový dôchodkový systém na Slovensku môže lepšie čeliť súčasnému demografickému vývoju, pomôže tiež k obmedzovaniu zneužívania systému a k zlepšeniu platenia dôchodkových odvodov. Hlavné opatrenia vlády v oblasti dôchodkového zabezpečenia možno zhrnúť do piatich bodov.

„Päť kľúčových opatrení:

- zavedenie silného kapitalizačného piliera,
- zvýšenie veku odchodu do dôchodku,
- zavedenie princípu zásluhovosti v priebežnom systéme,
- zavedenie nového valorizačného mechanizmu pre už priznané dôchodky,
- rozšírenie daňových výhod v treťom pilieri.“²⁹

Čo sa týka nástupu novej vlády do úradu v roku 2006, v prípade dôchodkovej reformy nenastali žiadne zásadné zmeny. Vláda síce pred voľbami sľubovala mnoho zmien, predovšetkým nezvyšovanie veku odchodu do dôchodku a stabilizáciu prvého dôchodkového piliera, opatrenia predchádzajúcej vlády však ostali vo veľkej miere nezmenené. Povolebné sľuby vlády spočívali hlavne v príspevkoch pre dôchodcov a v zvyšovaní ich životnej úrovne. Vláda kritizuje hlavne druhý dôchodkový pilier, čo vyústilo k jeho otvoreniu pre výstup a vstup v termíne od 1. januára 2008 do 30. júna 2008. Snahou je hlavne plná podpora návratu občanov do prvého piliera, čiže do štátneho systému, a tým znižovanie deficitu dôchodkového poistenia. Hrozí totiž nesplnenie konvergenčného kritéria deficitu verejného rozpočtu, ktorý musí Slovensko splniť, ak chce vstúpiť v roku 2009 do eurozóny.

²⁹ Mikloš, I.: Kniha reforiem. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2005, s. 17

2.2 Integrovaný proces Slovenska

Česká a Slovenská federatívna republika (ČSFR) sa po rozpade východného bloku začala výrazne orientovať na medzinárodnú spoluprácu a na prípravu členstva v rôznych organizačných štruktúrach. Zároveň si každá z krajín určila ako základnú prioritu integráciu do Európskej únie. Vstupom do Európskej únie a začlenením do regionálnych zoskupení očakávalo Slovensko zvýšenie dynamiky ekonomického rastu. Taktiež sa Slovensko muselo začať usilovať o zníženie rozdielov v porovnaní s jej členskými štátmi, a to hlavne v tvorbe HDP.

Krajiny usilujúce o členstvo v Európskej únii musia spĺňať Kodanské (prístupové) kritériá z roku 1993. „Tieto kritériá sa delia na viaceré skupiny:

- politické - kandidátska krajina musí disponovať inštitucionálnou stabilitou ako zárukou demokratického zriadenia a právneho štátu, ako aj dodržiavania ľudských práv a ochrany menšín,
- ekonomické - zahŕňajúce trhovú ekonomiku a schopnosť odolávať konkurenčným tlakom v rozšírenej Európskej únii,
- prevzatie *aquis communautaire* – kandidátske krajiny musia harmonizovať právny poriadok s EÚ a zároveň preukázať schopnosť jeho implementácie v praxi.³⁰

Väčšina krajín strednej a východnej Európy nadviazala styky s Európskymi spoločenstvami (ES) po roku 1989, kedy došlo k otvoreniu hraníc smerom na západ. V decembri 1989 bola medzi ČSFR a ES podpísaná Dohoda o obchode s priemyselnými výrobkami. O rok neskôr nahradila túto dohodu Dohoda o obchodnej a hospodárskej spolupráci, ktorá bola podpísaná na desaťročné obdobie. V tomto období začali ES i s programom PHARE na podporu transformujúcich sa krajín.

Dohody o vytvorení pridruženia medzi ES a ich členskými štátmi a štátmi krajín strednej Európy, tzv. eurodohody alebo asociačné dohody, boli podpísané v decembri 1991. Podpísaná bola i prvá eurodohoda medzi ČSFR a ES, ktorá však nevstúpila v platnosť. Tieto dohody počítali s dlhým ratifikačným procesom, preto k nim boli pridané ďalšie dodatočné dohody týkajúce sa vzájomného obchodu, ktoré nadobudli platnosť v roku 1992. Pre ČSFR tak konkrétne vznikla dočasná Dohoda o obchode a otázkach súvisiacich s obchodom medzi ČSFR a ES.

³⁰ Úrad vlády SR. Všetko o členstve Slovenska v Európskej únii. Vzťahy SR a EÚ do Helsínk. Bratislava 2005. [on-line]. [cit. 2008-3-15] <http://www.euroinfo.gov.sk/index/go.php?id=1127>

Vytvorenie oblasti voľného obchodu CEFTA (Central European Free Trade Agreement) v roku 1992 predpokladalo postupné odstránenie prekážok v obchode medzi jednotlivými štátmi v prechodnom desaťročnom období. Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode bola podpísaná medzi Českou, Maďarskou, Poľskou a Slovenskou republikou, pričom vyžadovala členstvo vo WTO i asociačné členstvo v EÚ.

V roku 1993 boli pripravené nové eurodohody, ktoré vstúpili v platnosť 1. februára 1995 a boli podpísané v Bruseli. „V októbri 1993 bola medzi Slovenskou republikou a Európskym spoločenstvom a jeho členskými štátmi podpísaná Európska dohoda o pridružení, ktorá vstúpila do platnosti vo februári 1995. Európska dohoda je právnym rámcom pre politický dialóg, technickú a finančnú pomoc členských krajín EÚ Slovensku.“³¹ Cieľom podpísania Európskej dohody bolo vytvoriť trvalé vzájomné vzťahy medzi EÚ a SR. Slovensko sa touto dohodou zapojilo do procesu európskej integrácie a Európska únia sa zaviazala k podpore štrukturálnych zmien na Slovensku. Pridruženie SR malo napomáhať k dosiahnutiu dôležitého cieľa pre Slovensko, akým bol vstup do Európskej únie.

Slovenská verejnosť nepociťovala začiatkom 90. rokov k Európskej únii veľkú dôveru a podporu. „Agentúra FOCUS zverejnila koncom októbra 1995 výsledky prieskumu, ktorý sa týkal dôvery občanov Slovenska k EÚ. Z celkového počtu opýtaných prejavilo rozhodnú dôveru len 10 % občanov, skôr áno odpovedalo 38 %, skôr nie 16 % , rozhodne nie 23 % a 29 % respondentov nevyjadrilo svoj názor.“³² Táto anketa tak potvrdila nízku podporu občanov k vstupu Slovenska do EÚ, ale taktiež značnú neinformovanosť širokej verejnosti. Do roku 1998 však prozápadná orientácia zosilnela, aj keď sa Slovensko od západných demokracií v tomto období značne vzdialilo. Predovšetkým od roku 1999 sa dôvera i podpora občanov k vstupu do EÚ začala výrazne zvyšovať, pričom si vysokú kladnú hodnotu udržala až do pristúpenia. „Po voľbách 1998 sa upevnila podpora verejnosti vstupu Slovenska do Európskej únie. Integrácia Slovenska do EÚ mala v januári 1999 podporu 62 % občanov, 22 % občanov by vstup SR do EÚ nepodporilo a 14 % občanov by ešte nedokázalo svoj názor prejavit’.“³³

³¹ NBS: Národná banka Slovenska 1993 - 2002. Bratislava: NBS, 2003, s. 46

³² Šíbl, D.: Európska únia a Slovensko. Bratislava: SPRINT, 1996, s. 127

³³ Inštitút pre verejné otázky. Výskum verejnej mienky. Podpora vstupu SR do EÚ. Bratislava 1999. [on-line]. [cit. 2008-3-14] http://www.ivo.sk/buxus/docs/vyskum/subor/produkt_4057.pdf

Pred vstupom do Európskej únie bolo nutné pripraviť sa na prijatie *acquis communautaire* a splniť niekoľko podmienok, ktoré boli čiastočne obsiahnuté i v Bielej knihe, konkrétne podmienky vzťahujúce sa k vnútornému trhu. Biela kniha bola vypracovaná na summite v Essene v roku 1994 a na Slovensku bola prijatá pod názvom „Príprava asociovaných krajín strednej a východnej Európy na integráciu do vnútorného trhu Únie.“³⁴ Biela kniha predstavuje dokument, ktorý obsahuje konkrétne odporúčania vedúce k zblížovaniu legislatívy krajín s vnútornou legislatívou EÚ.

V roku 1997 predložila Európska komisia Európskemu parlamentu posudky na tie krajiny, ktoré požiadali o členstvo v EÚ. Od roku 1998 začala Európska komisia zverejňovať pravidelné správy o pripravenosti jednotlivých krajín na vstup do EÚ. Obsahom pravidelných správ, ktoré každoročne vypracovávala EK, bolo predovšetkým vyhodnocovanie plnenia kodanských kritérií a dosiahnutého pokroku v príprave krajín na vstup do EÚ. V jednotlivých správach hodnotila EK vzťahy medzi EÚ a kandidátskymi štátmi, analyzovala politickú i ekonomickú situáciu štátov, a tiež spôsobilosť k prijatiu povinností vyplývajúcich z členstva v EÚ.

Potrebné reformy pre rozšírenie Európskej únie v oblasti spoločného rozpočtu i v oblasti rozhodovacích procesov predstavil projekt Agenda 2000. Európska komisia vypracovala dokument Agenda 2000 v roku 1997, pričom bol tento reformný balíček na obdobie rokov 2000 – 2006 schválený na berlínskom summite v roku 1999. Pred prijatím tohto nového rozpočtu bola EÚ opatrná v rozhodovaní o otázkach súvisiacich s rozširovaním o nových členov. „Agenda 2000 je označovaná aj ako Program EÚ pre 21. storočie. Dokument bol vypracovaný Európskou komisiou na požiadavku Rady. Prezentuje najdôležitejšie problémy súvisiace s rozširovaním EÚ, jej politickou reformou a finančnými perspektívami v období 2000-2006. Dňa 26. marca 1999 uzavreli predstavitelia Rady Európskej únie politickú dohodu o Agende 2000. Mala posilniť jednotné politiky a dať Európskej únii nový finančný rámec pre obdobie rokov 2000 až 2006 s výhľadom na rozšírenie Únie. Agenda 2000 bola uvedená v roku 1999 vo forme 20 dokumentov so zreteľom na prispôsobenie poľnohospodárstva a vidieckych oblastí, na životné prostredie, zjednodušenie legislatívy, efektívnosť štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu.“³⁵

³⁴ Šíbl, D.: Európska únia a Slovensko. Bratislava: SPRINT, 1996, s. 144

³⁵ Eurencyklopédia. ABC o Európskej únii. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-3-14]

http://www.europskaunia.sk/agenda_2000

V decembri 1997 sa konal v Luxembursku summit Európskej únie, ktorého výsledkom bolo otvorenie rokovaní so šiestimi štátmi, medzi ktoré patrili Cyprus, Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Poľsko a Slovinsko. Na tomto summite však EÚ odmietla otvoriť rokovania so Slovenskou republikou.

Problémom obdobia predchádzajúceho summitu EÚ sa stalo na Slovensku najmä neplnenie politických kritérií, ale i nedodržiavanie demokratických princípov, nedostatočné riešenie otázky vzťahu k menšinám a nedostatočné rešpektovanie ľudských práv, kontrola elektronických médií a problémy s uplatňovaním slobody prejavu. „Politické deficity vtedajšej slovenskej vlády sumarizuje Pravidelná správa Európskej komisie (EK), ktorá predchádzala rozhodnutiu luxemburského summitu neotvoriť rokovania o vstupe so Slovenskom. Podľa názoru EK Slovenská republika ako jediná z kandidátskych krajín zo strednej a východnej Európy nesplnila základné politické kritériá definované závermi kodanského summitu Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS) z júna 1993.“³⁶

Následne bola vytvorená Pracovná skupina na vysokej úrovni Európska komisia – Slovensko, s cieľom napomáhať SR v procese príprav na členstvo v EÚ, zlepšiť kontakty a pripraviť vzájomné rokovania. Pracovná skupina predstavovala pre Slovensko jedinečný nástroj pomoci zo strany Európskej únie.

Až po roku 1998, s nástupom novej vlády, došlo k obnoveniu rokovaní s EÚ a vzájomne sa zintenzívnili i bilaterálne kontakty. V roku 1999 ukončila svoju činnosť Pracovná skupina a od tohto obdobia došlo i k posunu vzťahov medzi SR a EÚ. Pracovná skupina ohodnotila veľmi kladne politické zmeny na Slovensku.

V tomto období vydala Európska komisia materiál Partnerstvo pre vstup a určila prioritné oblasti, na ktoré by sa mali zamerať tie krajiny, ktoré vypadli z prvého kola rozširovania, v návaznosti na kritériá schválené Európskou radou v Kodani. Kandidátske krajiny boli vyzvané prijať Národný program pre prijatie *acquis communautaire* (NPPA). Slovenská republika vypracovala tento program v roku 1998 a v júni 2001 predložila SR revidovaný program, ktorý obsahoval harmonogram plnenia cieľov súvisiacich so vstupom do EÚ. Národný program predstavuje dôležitý dokument zabezpečujúci uplatňovanie práva EÚ i v praxi.

³⁶ Kollár, M., Mesežnikov, G.: Slovensko 2000. Súhrnná správa o stave spoločnosti. IN: Bilčík, V., Bruncko, M., Samson, I.: Integrácia SR do EÚ, NATO a OECD. Bratislava: IVO, 2000, s. 363

Proces pridruzenia Slovenska k Európskej únii vyžadoval prijatie mnohých právnych úprav a postupov, význam nadobúda predovšetkým prijatie „acquis communautaire“. „Acquis communautaire je označenie súhrnu právnych úprav, iných pravidiel a zvyklostí, ale aj cieľov, princípov a záväzkov prijatých a uplatňovaných v Európskej únii; predpokladom členstva je prevzatie všetkých, aj všestranné dôsledné prispôsobenie právneho poriadku.“³⁷ Všetky kandidátske krajiny sa zaviazali k plneniu záväzkov obsiahnutých v acquis. Európska únia kontroluje pravidelne dodržiavanie týchto záväzkov.

„Dňa 13. októbra 1999 zverejnila EK svoju druhú Pravidelnú správu o pripravenosti Slovenskej republiky na vstup do EÚ. Správa potvrdila a rozvinula závery Pracovnej skupiny na vysokej úrovni. Vyzdvihla pozitívne zmeny na slovenskej politickej scéne. Podľa hodnotenia EK splnila SR základné kritériá na otvorenie rokovaní o vstupe do Únie. Pochvalne sa vyjadrila o plnení politických kritérií vo vzťahu k demokracii, k právnemu štátu, ako aj vo vzťahu k ľudským a menšinovým právam.“³⁸ Správa Európskej komisie ďalej pripomenula i pretrvávajúce problémy Slovenska, ktoré spočívali v nedostatočnom fungovaní súdov a v neschopnosti riešenia menšinových otázok. Na základe tejto pravidelnej správy EK sa rozhodla EÚ prizvať Slovensko k rokovaniam o vstupe do EÚ. Rok 1999 bol teda pre Slovensko rokom významných vnútorných zmien a vnímania celkového postavenia Slovenska, hlavne v politickej oblasti, zahraničím.

Summit v Helsinkách prebiehal v decembri 1999 a dal vzniknúť rokovaniam EÚ s ďalšou skupinou pridružených štátov. Podľa miesta konania summitu získala skupina názov Helsinská a tvorilo ju šesť štátov strednej a východnej Európy (Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Rumunsko a Slovenská republika). Summit v Helsinkách vyústil v pozvanie Slovenska na rokovania o členstve v EÚ. Pred uskutočnením summitu sa v najväčšej miere hodnotila politická stabilita krajiny, ďalšie hodnotenie EÚ sa zameriavalo predovšetkým na ekonomický vývoj krajiny a hospodárske zmeny.

³⁷ Šebesta, Š.: Slovenská republika v medzinárodných vzťahoch 1993 – 1996. Bratislava: JUGA, 1999, s. 150

³⁸ Kollár, M., Mesežnikov, G.: Slovensko 2000. Súhrnná správa o stave spoločnosti. IN: Bilčík, V., Bruncko, M., Samson, I.: Integrácia SR do EÚ, NATO a OECD. Bratislava: IVO, 2000, s. 341

V marci 1999 sa začal screening medzi SR a EÚ, v rámci ktorého sa pristúpilo k analytickému porovnávaniu *acquis*. Pomocou screeningu sa vyhodnocoval stav integračného procesu Slovenska i stav legislatívy. Slovensko sa sústredilo na prijatie 29 negociačných kapitol, ktoré určovali úlohu SR v rôznych oblastiach. Jednotlivé kapitoly kontrolovali preberanie *acquis*, prinášali návod na tvorbu právnych noriem a inštitúcií a mali tiež zabezpečiť súlad s pomermi v EÚ.

„Opatrenia, ktoré sa realizovali, mali: po prvé, v zmysle podmienok stanovených kodanským summitom prispieť k tomu, aby sa v kandidátskych krajinách sformovali funkčné trhové ekonomiky schopné obstáť v konkurenčnom prostredí EÚ; po druhé, odstrániť z fungovania hospodárstva krajín vstupujúcich do Spoločenstva prvky ohrozujúce životné, teda aj hospodárske procesy v iných krajinách, a, po tretie, zabezpečiť aj v rozširujúcej sa Únii pôsobenie nevyhnutných jednotných podmienok a rôznych regulatívov uľahčujúcich voľný pohyb tovarov, služieb, pracovných síl a kapitálu.“³⁹

Pozornosť Slovenska sa ďalej upriamila na prijatie potrebných zákonov a reforiem a nevyhnutnej privatizácie. Taktiež sa začali oficiálne rokovania a spolupráca legislatívy SR s legislatívou EÚ a harmonizácia noriem SR s normami EÚ. Došlo k výraznému posunu vo vzťahu Slovenska k Európskej únii a do konca roku 2002 uzatvorila SR všetkých 29 prístupových kapitol, ku ktorým boli ešte priradené ďalšie dve kapitoly.

Od roku 2000 začala Európska únia oficiálne rokovať so Slovenskom o pristúpení a členstve v EÚ a hodnotiť schopnosť harmonizácie s normami EÚ. V marci 2000 bol aktualizovaný Národný program pre prijatie *acquis* a v rámci neho sa Slovensko zaviazalo harmonizovať svoj právny poriadok s právnym poriadkom EÚ a pravidelne kontrolovať túto harmonizáciu. Tým, že v tomto roku ešte EÚ nestanovila konkrétny dátum pre prijatie nových členov, sa Slovensku naskytla možnosť priblížiť sa v procese pristúpenia členom Luxemburskej skupiny.

10. mája 2000 bola prijatá nová Komunikačná stratégia pre rozširovanie na obdobie rokov 2000 – 2006 s cieľom poskytnúť obyvateľom členských krajín Európskej únie i kandidátskych krajín do EÚ základné informácie o procese rozširovania EÚ. Vo forme rôznych článkov či videoprojekcií sa snažila Európska

³⁹ Okáli, I.: Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, s. 14 - 15

komisia rozširovať objektívny pohľad na medzinárodnú integráciu a taktiež venovala na túto oblasť i kandidátskym krajinám finančné prostriedky pre zrozumiteľné vysvetľovanie podstaty členstva v Európskej únii.

„Ak teda zhrnieme celkový stav rokovaní v roku 2000, tak SR otvorila celkovo 16 kapitol, čím splnila svoj interný cieľ – otvoriť počas prvého roka minimálne polovicu negociačných kapitol. Celkovo bolo uzavretých 10 kapitol a šesť ostalo na rokovacom stole s potrebou doplnenia informácií zo slovenskej strany, respektíve kvôli hľadaniu modifikovaných riešení.“⁴⁰ Slovensko si plne uvedomovalo svoju prioritu a to dosiahnutie úrovne jednaní ostatných krajín Vyšegrádskej štvorky.

V nasledujúcom období Slovensko potvrdilo svoj potenciál, aj keď vstúpilo do náročnejšej fázy. Kapitoly, ktoré sa uzatvárali, vyžadovali detailnejšie spracovanie i väčšiu časovú náročnosť. Do konca roku 2001 tak mala SR uzatvorených 22 kapitol. „Túto skutočnosť potvrdil aj summit EÚ v Laekene, ktorý zaradil Slovensko medzi desať kandidátskych krajín (Cyprus, Česká republika, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Poľsko, Slovensko a Slovinsko), u ktorých sa v prípade, že si udržia tempo pokroku v rokovaní, predpokladá vstup do EÚ v roku 2004.“⁴¹

Do roku 2002 vstupovala Slovenská republika s predsavzatím zavŕšiť rokovania s EÚ a uzatvoriť všetkých 31 negociačných kapitol. Koncom tohto roku publikovala Európska komisia Pravidelnú správu, v ktorej odporučila ukončiť rokovania so Slovenskom a pozitívne ohodnotila snahy SR a pokroky v celkovej hospodárskej oblasti. 12. a 13. decembra 2002 sa konal summit EÚ v Kodani, na ktorom sa rozhodlo o prijatí desiatich kandidátskych krajín, vrátane Slovenska, do Európskej únie a určil sa termín prijatia na 1. máj 2004. Všetky pozvané krajiny prijali ponuku na vstup do EÚ. Kodanský summit tak priniesol pre Slovensko úspešné zavŕšenie prístupového procesu.

16. apríla 2003 bol oficiálne podpísaný na summite v Aténach text prístupových zmlúv. Zmluva o pristúpení k EÚ (Prístupová zmluva) predstavuje spoločnú zmluvu pre všetkých desať pristupujúcich krajín. Dôvodom k uzavretiu takejto zmluvy bolo zamedzenie diferenciácie medzi jednotlivými krajinami.

⁴⁰ Úrad vlády SR. Všetko o členstve Slovenska v Európskej únii. Prístupový proces od Helsínk do vstupu. Bratislava. [on-line]. [cit. 2008-3-18] <http://www.euroinfo.gov.sk/index/go.php?id=1144>

⁴¹ Figeľ, J., Adamiš, M.: Slovensko na ceste do Európskej únie: kapitoly a súvislosti. Bratislava: Grafis, 2004, s. 23

Následne bolo na Slovensku vyhlásené referendum o vstupe SR do EÚ. „Počas 16. a 17. mája 2003 sa referenda o vstupe SR do EÚ zúčastnilo 52,15 % oprávnených voličov. Na referendovú otázku kladne odpovedalo 92,46 % hlasujúcich, proti sa vyslovilo 6,20 % hlasujúcich. Referendum o vstupe SR do EÚ sa stalo prvým platným referendumom v Slovenskej republike.“⁴² Výsledok referenda bol dôkazom výrazných zmien hodnotenia vzťahov s EÚ slovenskou verejnosťou oproti obdobiu 90. rokov.

Európska komisia vypracovala v novembri 2003 pre všetky kandidátske krajiny vrátane Slovenska Súhrnnú monitorovaciu správu o ich pripravenosti na členstvo v EÚ. „Táto správa slúžila ako východisko pre rozhodnutie o prípadných nápravných opatreniach, ktoré prijala Komisia ako strážca dodržiavania základných zmlúv o EÚ. Medzi takéto opatrenia patrili ochranné klauzuly, konania o porušení, či opatrenia finančného charakteru.“⁴³ V nasledujúcom období už prebehol ratifikačný proces v jednotlivých krajinách a 1. mája 2004 sa desať úspešných kandidátskych krajín začlenilo do Európskej únie.

Slovensko sa na ceste smerom do Európskej únie muselo vzdať časti svojich kompetencií v prospech inštitúcií EÚ, ktorých rozhodovanie v mnohých prípadoch vedie k obmedzovaniu národných rozhodnutí. Na Slovensku vzniklo niekoľko inštitúcií a orgánov v súvislosti s vytvorením regulačných úradov. Ďalej sa zakladali špecifické inštitúcie s cieľom koordinácie národnej politiky s politikou EÚ. Európska komisia dohliadala hlavne na proces transformácie centrálne plánovaných ekonomík na ekonomiky trhové a venovala osobitnú pozornosť pripravenosti jednotlivých kandidátov na vstup a na rozvoj ich hospodárstva. Členské štáty Európskej únie si uvedomovali, že rozšírením smerom na východ stojí EÚ pred úplne novou situáciou, pretože v týchto krajinách sa zaznamenala výrazne odlišná hospodárska, politická i kultúrna minulosť. Príprava na rozšírenie EÚ v roku 2004 preto trvala dlhšie ako v predchádzajúcich prípadoch, a to jednak z dôvodu väčšieho počtu prístupujúcich krajín a jednak z dôvodu nevyhnutného preberania európskych noriem a zákonov, súvisiacich s narastajúcimi požiadavkami EÚ na budúcich nových členov. Kodanské podmienky sa stali základom hodnotenia kandidátskych krajín Európskou úniou.

⁴² Malová, D., Láštic, E., Rybář, M.: Slovensko ako nový členský štát Európskej únie: Výzva z periférie? Bratislava: FES, 2005, s. 119

⁴³ Eurencyklopédia. ABC o Európskej únii. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-3-30]
http://www.europskaunia.sk/predvstupove_rokovania

3. Postavenie Slovenska v rámci EÚ

Vstup Slovenska do Európskej únie 1. mája 2004 bol dôležitým míľnikom v histórii samostatnej Slovenskej republiky. Prístupový proces a samotné začlenenie vyžadovali rešpektovanie pravidiel stanovených Európskou úniou, ktoré boli založené na spoločných hodnotách a princípoch. Členské štáty sa vzdali časti svojich právomocí v prospech spoločných inštitúcií EÚ, získali však primeraný podiel na rozhodovaní o spoločných európskych záležitostiach. „Premena nerovnocenného vzťahu medzi reprezentantmi SR a inštitúciami EÚ a jej členskými štátmi na rovnocenný znamená, že Slovensko sa dostalo z postavenia objektu integrácie do úlohy spolutvorcu jednotlivých politik EÚ a podieľa sa na rozhodovaní jej inštitúcií.“⁴⁴ Pri vstupe do EÚ síce došlo k strate národnej suverenity v oblasti zahraničnoobchodnej politiky, táto strata je však kompenzovaná silnejším postavením Európskej únie na svetovej scéne.

3.1 Špecifiká Slovenska v EÚ

Každá z členských krajín Európskej únie má špecifické postavenie v rámci regiónu. Významnú úlohu zohráva geografická poloha, ale i vnútorné politické podmienky a ekonomická vyspelosť. Slovenská republika zastáva v rámci Európskej únie strategickú polohu, pretože tvorí časť jej východnej hranice.

Ekonomiku Slovenska charakterizujú:

- výrazné regionálne rozdiely (rozdielna ekonomická výkonnosť najmä medzi východnou a západnou časťou krajiny),
- náročnosť ekonomiky na surovinové a energetické zdroje (závislosť mnohých odvetví na dovozoch z Ruska),
- pretrvávajúci problém vysokej miery nezamestnanosti (neschopnosť vytvárať dostatok produktívnych pracovných miest),
- nízka mzdová a cenová hladina,
- reformy (vypracované predchádzajúcou vládou, ale súčasnou vládou do istej miery pozmenené).

⁴⁴ Malová, D., Láštic, E., Rybář, M.: Slovensko ako nový členský štát Európskej únie: Výzva z periférie? Bratislava: FES, 2005, s. 11

Vláda Slovenskej republiky vytvorila svojimi pro-reformnými krokmi na Slovensku vhodné podnikateľské prostredie. Slovensko však ešte stále nedosahuje úroveň väčšiny štátov Európskej únie. V dôsledku zavedených reforiem sa však očakáva zvýšenie ekonomickej výkonnosti a prílevu zdrojov zo zahraničia.

Konkurenčné prostredie Slovenska je založené na nasledujúcich faktoroch:

- strategická poloha (Slovensko spája východnú a západnú Európu s trhom vyše 350 mil. osôb.),
- účasť na svetovej ekonomike (Slovensko sa stalo členom WTO v roku 1995, členom OECD v roku 2000 a v roku 2004 sa stalo i plnoprávnym členom NATO a EÚ.),
- priemyselná tradícia (Slovensko môže ťažiť z bohatého priemyselného dedičstva v sektoroch automobilového, elektrotechnického, strojárenského a drevospracujúceho priemyslu, ale i poskytnúť nové príležitosti v sektoroch informačných technológií a strategických služieb.),
- vysoko kvalifikovaná pracovná sila („87,6 % obyvateľov Slovenska má vysokoškolské alebo stredoškolské vzdelanie.“⁴⁵),
- nízke náklady na prácu („Mzdová hladina dosahuje iba približne 40 % priemernej úrovne v EÚ.“⁴⁶),
- nízke daňové zaťaženie (Od roku 2004 sa na Slovensku uplatňuje 19 % zdanenie príjmov fyzických a právnických osôb.).

Zájmy Slovenska spojené s členstvom v Európskej únii vychádzajú z rozvíjania hospodárskej spolupráce i z rastu životnej úrovne obyvateľstva. „Ďalším významným národnoštátnym záujmom, ktorý sa spája so vstupom do EÚ, je vytvoriť podmienky pre prístup k trhom, zdrojom, financiám, investíciám a manažérskej kultúre, ktoré sú potrebné pre prekonanie zásadného zaostávania Slovenska v ekonomickej výkonnosti a pre zmiernenie priepastných rozdielov v rozvinutosti medzi slovenskými regiónmi, čo sa premieta do životnej úrovne.“⁴⁷

⁴⁵ Istrobanka. Hlavné dôvody investovania na Slovensku. [on-line]. [cit. 2008-4-2]

http://www.istrobanka.sk/produkty_a_sluzby/produkt.cgi?p=precoinvestovat

⁴⁶ Telekomunikačný úrad SR. Internet v SR z pohľadu regulátora telekomunikačného trhu – II.

Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-4-2] <http://www.teleoff.gov.sk/sk/Internet/2dokument/index.html>

⁴⁷ Zborník: Slovensko v medzinárodnom obchode a podnikaní. IN: Weiss, P.: S akými záujmami vstupuje SR do EÚ. Bratislava: EU, 2003, s. 129

Členstvo Slovenska v Európskej únii má na SR mnohé ekonomické i mimoekonomické dopady. Medzi ekonomické výhody patrí predovšetkým neobmedzený pohyb tovarov, služieb a kapitálu medzi členskými krajinami EÚ. Pre Slovensko sa tieto pozitíva odrážajú najmä vo zvyšovaní produkcie a možnosti odbytu tovarov, slobodnom zakladaní a prevádzkovaní podnikov na území členských štátov EÚ a vo zvýšenom nákupe moderných technológií a know-how, čo umožňuje vyšší prílev zahraničných investícií.

Ďalšie ekonomické pozitívne dopady sa odrážajú predovšetkým v sprehľadňovaní a následnom dodržiavaní legislatívnych pravidiel, zlepšovaní podnikateľského prostredia a ratingu krajiny. V dôsledku rastu konkurencie sa zvyšuje tlak na znižovanie nákladov, čo môže byť prínosom pre podnikateľské subjekty. Pre spotrebiteľov sa pozitíva vstupu do EÚ odrážajú v širšej ponuke sortimentu i vo zvýšenej kvalite výrobkov.

Ďalším priaznivým aspektom je zvýšenie bezpečnosti a dôveryhodnosti krajiny. Pre obyvateľov Slovenskej republiky je dôležitým pozitívom voľnejší pohyb v rámci jednotlivých štátov Európskej únie a ľahší prístup k informáciám a k získaniu vzdelania i mimo Slovenska. „Vstup do EÚ prináša i ďalšie pozitívne mimoekonomické dopady, ktoré následne priaznivo prispievajú aj k celkovému ekonomickému vývoju. Patrí medzi ne predovšetkým vytváranie podmienok pre zlepšovanie infraštruktúry a životného prostredia, a to najmä v nadväznosti na prísun peňazí z fondov v EÚ.“⁴⁸

Na druhej strane sú so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie spojené aj mnohé nevýhody, ktoré často pôsobia súčasne s pozitívami. Dôvodom narastajúcich ekonomických problémov môže byť zvýšený tlak konkurencie, tlak na produktivitu a kvalitu výrobkov, na modernizáciu výroby, či investovanie do nových technológií. S voľným pohybom osôb v rámci EÚ je spojené i riziko vyššieho odchodu pracovných síl do zahraničia, predovšetkým vzdelaných ľudí za vyšším zárobkom.

⁴⁸ Konzervatívny inštitút: Konzervatívne pohľady na spoločnosť a ekonomiku. IN: Gonda, P.: Ekonomické prínosy a riziká integrácie Slovenska do Európskej únie. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, jeseň – zima 2002, ročník III./ číslo 2., s. 23

„Viacere ekonomické riziká sa môžu primárne odvíjať od prenesenia zodpovednosti za niektoré rozhodnutia do EÚ. Môže spôsobovať brzdenie aktivity jednotlivcov, prehĺbenie ich spoliehania sa na cudzie rozhodnutia, zníženie ich kontrolovateľnosti a zároveň aj obmedzenie prirodzenej suverenity krajiny.“⁴⁹

Pre podnikateľské subjekty sa z dôvodu približovania cenových hladín javí ako významný problém rast cien komodít a vyššia miera inflácie. Vyššie ceny sa tak môžu prejavovať v strate konkurencieschopnosti a v raste nákladov podnikov, čo môže viesť i ku krachu niektorých podnikov. Pre spotrebiteľov by táto skutočnosť viedla taktiež k zvyšovaniu ich dodatočných nákladov a k hrozbe dočasného nárastu miery nezamestnanosti.

Základom k eliminácii uvedených možných rizík je postupné približovanie ekonomickej výkonnosti Slovenskej republiky s vyspelými členskými štátmi Európskej únie. Slovensko výrazne zaostáva za krajinami EÚ hlavne v ekonomickej, cenovej a mzdovej oblasti. Ekonomická výkonnosť je meraná predovšetkým prostredníctvom HDP a HDP prepočítaného na jedného obyvateľa. Podľa Eurostatu ešte v roku 2003 Slovensko dosiahlo iba 48 % priemeru EÚ v HDP na obyvateľa.

Cenové približovanie k priemeru Európskej únie je možné vďaka posilňovaniu výmenného kurzu. Podľa údajov Eurostatu ešte v roku 2003 sa cenová hladina na Slovensku priblížila iba k 45,5 % priemeru EÚ.

Slovensko však najmä v oblasti mzdovej hladiny vykazuje výrazné rozdiely oproti ostatným členom EÚ. Priemerná reálna mzda (očistená od inflácie) ešte v roku 2003 podľa Ministerstva financií SR vykázala 2 % pokles, v roku 2005 však naproti tomu rekordne vzrástla o 6,3 %. Po roku 2006 si síce krajina udržiava každoročne okolo 4 % nárast reálnych miezd, ale vyšší nárast je brzdený rastom spotrebiteľských cien. Rast reálnej mzdy je v určitej miere ovplyvňovaný aj nedostatkom kvalifikovaných pracovných síl a rastom produktivity práce. Produktivita práce však výrazne prevyšuje rast miezd.

⁴⁹ Konzervatívny inštitút: Ekonomické dopady vstupu Slovenska do EÚ. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2002, s. 54

3.2 Makroekonomický vývoj SR po vstupe do EÚ

Hospodársky vývoj na Slovensku po vstupe do Európskej únie bol ovplyvnený jednak prispôbovaním sa normám EÚ a jednak štrukturálnymi reformami spustenými v roku 2003. „Medzi reformné aktivity treba zahrnúť aj prijatie pravidiel poskytovania individuálnej štátnej pomoci zahraničným investorom, prijatie protimonopolných opatrení v sektore komunikačných služieb a ďalší postup privatizácie najmä v energetike a doprave.“⁵⁰

Hlavným cieľom sa stalo dosiahnutie vysokého a dlhodobo udržateľného ekonomického rastu a rýchlejši rast životnej úrovne na Slovensku. Zrušením obchodných bariér dochádza na Slovensku k rastu produktivity práce a k zvyšovaniu obchodnej výmeny. Vyššia konkurencia taktiež vytvára tlak na úroveň kvality a cenu výrobkov, ale tiež na reštrukturalizáciu v niektorých odvetviach.

Vstupom do Európskej únie nastúpila Slovenská republika na cestu vyššej prosperity. Na jednej strane sa na Slovensku začala zvyšovať kvalita života prostredníctvom aktívneho zapájania sa do hospodárskych procesov európskej ekonomiky i vďaka liberalizácii a zvýšeniu hospodárskej súťaže. Na druhej strane, participáciou na hospodárskej politike má Slovensko možnosť prispievať k vyššej efektívnosti pri dosahovaní ambiciózných cieľov.

Na Slovensku sa zlepšilo podnikateľské prostredie, zrýchlil sa hospodársky rast a rozšíril sa aj na domáci sektor. Produkcia ekonomiky sa zvýšila aj vďaka expanzii výrobných kapacít. Tento priaznivý stav je výsledkom privatizácie štátnych podnikov, reštrukturalizácie bánk, zjednodušenia postupov pri zakladaní spoločností a deregulácie na trhu práce. Celková makroekonomická situácia na Slovensku sa stabilizovala, čo predstavuje dobrý predpoklad pre ďalší hospodársky rast v krajine.

Nadalej však na Slovensku ostáva závažným problémom nezamestnanosť, predovšetkým ale narastanie disparity medzi jednotlivými regiónmi krajiny. Čo sa týka plnenia konvergenčných kritérií v návaznosti na vstup do eurozóny, mierne negatívne výsledky vykazuje miera inflácie a deficit verejných financií.

⁵⁰ Okáli, I.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2005. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006, s. 5

3.2.1 Ekonomická výkonnosť

Hrubý domáci produkt vykazuje dlhodobu rastúcu tendenciu a jeho skladba sa posúva smerom k domácim zdrojom. Na rozdiel od predchádzajúceho obdobia je rast HDP stimulovaný nielen zahraničným dopytom, ale i mierne akcelerujúcou domácou spotrebou a oživením prílevu investícií. „Pohľad do štruktúry HDP umožňuje konštatovať, že ekonomika SR sa opiera o oba piliere ekonomického rastu – rast sa stáva vyrovnaným, ťahaným domácim ako aj zahraničným dopytom.“⁵¹ Vývoj domácej spotreby je ovplyvnený predovšetkým vyšším rastom disponibilných príjmov domácností a ďalším poklesom miery úspor.

Rast ekonomiky SR prekročil po roku 2004 pôvodné očakávania, pričom k zvýšeniu rastu HDP prispel v najväčšom rozsahu priemysel. Pridaná hodnota rastie takmer vo všetkých odvetviach ekonomiky s výnimkou sektoru služieb, ktorý zaznamenáva spomalené tempo rastu. Ponuková stránka ekonomiky sa tak výrazne zvýšila hlavne v spracovateľskom priemysle, a to vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov.

V poslednom období zaznamenáva ekonomika Slovenska rekordný rast HDP. Zrýchľovanie hospodárskeho rastu i naďalej pokračuje a odráža predovšetkým dopad štrukturálnych reforiem a zvýšenie konkurencieschopnosti ekonomiky. „Reálny vývoj ekonomiky sa pritom v roku 2006 pohybuje približne na úrovni rastu potenciálneho produktu, ktorý stále profituje najmä z rastu celkovej produktivity; v súčasnosti však aj zo silného rastu zamestnanosti.“⁵²

HDP na Slovensku v období od roku 2004 zobrazuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 10 **Hrubý domáci produkt**

	2004	2005	2006	2007
HDP v mld. SK	1361,7	1485,3	1659,6	1852,6
HDP v %	5,2	6,6	8,5	8,9

Zdroj: Ministerstvo financií SR

⁵¹ Ministerstvo financií SR. HDP a zamestnanosť v 1. kvartáli 2007, aktuálne údaje a trendy vývoja. Bratislava 2007. [on-line]. [cit. 2008-4-8]

http://www.mfsr.sk/Documents/Ifp/Komentare/2007_07_Vyvoj_HDP.pdf

⁵² Ministerstvo financií SR. Správa o makroekonomickom vývoji a vývoji verejných financií SR za tri štvrtroky 2006 a predikcia vývoja do konca roka. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-4-8]

http://www.mfsr.sk/Documents/Ifp/stvrtrocna_sprava_3q2006.pdf

3.2.2 Inflácia

Miera inflácie na Slovensku vykázala ešte v roku 2004 vysokú hodnotu, výrazne prevyšujúcu priemer Európskej únie. Táto vysoká miera inflácie bola spôsobená predovšetkým dôsledkami úprav nepriamych daní a regulovaných cien. Slovenská republika však plánuje vstup do eurozóny, preto je znižovanie inflácie na maastrichtskú úroveň prioritou vlády SR.

V nasledujúcom období sa už podarilo znížiť rast miery inflácie, pričom sa v roku 2005 dostala na historicky najnižšiu úroveň v rámci celého transformačného obdobia krajiny. Táto nízka úroveň inflácie bola dosiahnutá prostredníctvom znižovania rozsahu administratívnych zásahov.

„Posilňovanie koruny hralo dôležitú rolu v minulých rokoch pri znižovaní inflácie. Napriek tomu ďalšie rýchle posilnenie koruny by mohlo začať znižovať konkurencieschopnosť krajiny.“⁵³ Medzinárodný menový fond síce vnímal pozitívne predpoklady Národnej banky Slovenska dosiahnuť nízku mieru inflácie v roku 2006, ale tento cieľ sa nepodarilo splniť. V roku 2006 pôsobili na zvýšenie miery inflácie na jednej strane globálne trendy, ako rast palív, a na druhej strane domáce faktory reprezentované úpravami regulovaných cien a spotrebných daní.

Domáce faktory, s výnimkou rastu cien potravín, sa v nasledujúcom roku podarilo aspoň čiastočne eliminovať. Rast cien pohonných hmôt sa v konečnej inflácii za rok 2007 prejavil, ale napriek tomu sa inflačný cieľ na tento rok podarilo splniť. Hlavné faktory, ktoré ovplyvnili mieru inflácie v tomto období boli HDP a produkčná medzera, menové podmienky a ceny ropy.

Mieru inflácie meranú pomocou indikátora index spotrebiteľských cien (CPI) vykazuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 11 **Miera inflácie**

	2004	2005	2006	2007
Miera inflácie v %	7,5	2,7	4,5	2,8

Zdroj: Ministerstvo financií SR

⁵³ Národná banka Slovenska. Tlačové správy. Inflácia na rok 2006 na úrovni 2,5 % je podľa MMF splniteľná. [on-line]. [cit. 2008-4-8] www.nbs.sk/MEDIA/ABOUT/M140705.HTM

3.2.3 Nezamestnanosť

Vysoká miera nezamestnanosti predstavuje na Slovensku jeden z najväčších ekonomických problémov. Faktory, ktoré ovplyvňujú jej nárast, sú hlavne starnutie populácie a nedostatok voľných pracovných miest. So zvyšovaním dôchodkového veku sa uvoľňuje menej pracovných miest a nových pracovných miest nevzniká dostatočné množstvo. „Ukazuje sa, že naďalej bude jej úroveň negatívne ovplyvňovaná rastom počtu ekonomicky aktívnych osôb. Pozitívnym faktom pre vývoj nezamestnanosti je pokles dlhodobej miery nezamestnanosti, ktorá však stále tvorí značnú časť celkovej nezamestnanosti. Zvyšuje sa aj hrozba nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily.“⁵⁴

Riešenie vysokej miery nezamestnanosti rieši vláda SR prostredníctvom podpory mobility práce a prílevu investícií zo zahraničia. Dôležité je vyrovnanie regionálnych rozdielov, prilákanie investorov a zvyšovanie dopytu po pracovných silách.

Obdobie po roku 2004 je charakteristické i rastom zamestnanosti, ktorý je výsledkom úspešného rastu v priemysle. Zamestnanosť rástla výraznejšie i v roku 2006, výsledky z roku 2007 ukazujú taktiež mierny pokles nezamestnanosti. Tento trend je dôsledkom zvyšovania konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky, rozširovania podnikateľských príležitostí, rastu reálnej mzdy a znižovania počtu obyvateľov odchádzajúcich za prácou do zahraničia. Rast reálnych miezd v roku 2005 dokonca prevýšil rast produktivity práce.

Mieru nezamestnanosti vykázanú podľa výberového zisťovania pracovných síl i podľa evidovaných nezamestnaných od roku 2004 zobrazuje tabuľka č. 12.

Tabuľka č. 12 **Miera nezamestnanosti**

	2004	2005	2006	2007
Miera nezam. (VZPS) v %	18,1	16,2	13,3	11,1
Miera nezam. (evidov.) v %	14,3	11,6	10,4	8,4

Zdroj: Ministerstvo financií SR

⁵⁴ Ministerstvo financií SR. Čo prináša januárová aktualizácia makroekonomickej prognózy MF SR na roky 2007 – 2011. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-8]

http://www.mfsr.sk/Documents/Ifp/Komentare/2008_02_PrognozyMF.pdf

3.2.4 Verejné financie

Deficit verejných financií sa v roku 2004 dostal na prijateľnú úroveň, pretože príjmy rozpočtu boli v tomto období vyššie, než sa dopredu očakávalo. „Dobré výsledky verejných financií boli v prvom rade dôsledkom rastu daňových príjmov spojeného s vysokým tempom hospodárskeho rastu. Ovplyvnené boli aj znížením rozpočtových výdavkov na obsluhu štátneho dlhu.“⁵⁵

V ďalšom období odrážal rozpočtový deficit predovšetkým náklady súvisiace s dôchodkovou reformou a vyššie výdavky spojené s členstvom v EÚ. V roku 2006 sa tak deficit verejných financií dostal nad stanovenú 3 % maastrichtskú úroveň, bez vplyvu dôchodkovej reformy by však podľa Ministerstva financií SR úroveň deficitu verejného rozpočtu klesla takmer o jeden percentuálny bod na hodnotu 2,5 % HDP. Cieľom trojročného rozpočtového rámca do roku 2007 bolo dosiahnutie deficitu verejných financií vo výške 3 % HDP, ktorý predstavuje i maastrichtské kritérium.

Deficit verejných financií na Slovensku znázorňuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 13 **Verejné financie**

	2004	2005	2006	2007
Verejné financie v % HDP	- 3,0	- 2,9	- 3,7	- 2,2

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Pre potreby konvergenčného kritéria sa ďalej definovalo udržanie verejného dlhu pod hranicou 60 % HDP. Hodnota verejného dlhu na Slovensku si dlhodobo zachováva klesajúcu tendenciu. Priaznivý vývoj dlhu je výsledkom kombinácie zdravého ekonomického rastu a politiky zameranej na znižovanie deficitu verejných financií. V súčasnosti spĺňa Slovenská republika kritérium verejného dlhu, ktorý sa nachádza približne na polovičnej úrovni stanovenej k vstupu krajiny do eurozóny.

Hodnoty verejného dlhu od roku 2004 zobrazuje tabuľka č. 14.

Tabuľka č. 14 **Verejný dlh**

	2004	2005	2006	2007
Verejný dlh v % HDP	41,4	34,2	30,4	29,4

Zdroj: Ministerstvo financií SR

⁵⁵ Okáli, I.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2005. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006, s.

3.2.5 Zahraničná zadlženosť

Metodika vykazovania údajov zahraničného dlhu sa prevádza v súlade s požiadavkami Medzinárodného menového fondu. Údaje o zahraničnej zadlženosti sa vykazujú v troch kategóriách:

- i. sektor – verejná správa, centrálna banka, bankový sektor, ostatné sektory,
- ii. nástroj – nástroje peňažného trhu, dlhopisy, zmenky, pôžičky, vklady, obchodné úvery, finančné úvery, apod.,
- iii. splatnosť – krátkodobá (do 1 roku) a dlhodobá (nad 1 rok).⁵⁶

Zahraničná zadlženosť si na Slovensku zachováva dlhodobo mierne rastúci trend, ktorý sa ani po vstupe do Európskej únie výrazne nemení. Na raste dlhodobého zahraničného dlhu sa podieľali predovšetkým v roku 2006 vydané vládne dlhopisy, napriek tomu krátkodobý zahraničný dlh v rovnakom období poklesol, aj keď sa záväzky komerčného, hlavne podnikateľského sektora, zvyšovali.

„Nosnou menou zahraničnej zadlženosti Slovenskej republiky je euro. Dôvodom sú rozvíjajúce sa všestranné vzťahy s Európskou úniou. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že menové – kurzové riziko slovenskej koruny voči euru je nižšie ako voči ostatným voľne zameniteľným menám. Ide z pohľadu slovenskej koruny o hlavnú menu a slovenská koruna je od jej vývoja priamo závislá. Riziká vyplývajúce z pozícií štátu v eure sú v tomto kontexte ľahšie predvídateľné a kontrolovateľné.“⁵⁷

I v roku 2007 pokračovalo narastanie hrubého zahraničného dlhu. Podľa Národnej banky Slovenska vzrástol zahraničný dlh na jedného obyvateľa v danom roku na 8237 USD. Najväčší vzrast záväzkov vykázal opäť komerčný sektor.

Zahraničnú zadlženosť na Slovensku od roku 2004 zobrazuje Tabuľka č. 15.

Tabuľka č. 15 **Zahraničná zadlženosť**

	2004	2005	2006	2007
Zadlženie v mld. USD	23,76	27,05	32,21	44,31
Zadlženie v % HDP	49,7	58,2	51,0	54,7

Zdroj: Ministerstvo financií SR

⁵⁶ Štatistický úrad SR. Zahraničná zadlženosť. Bratislava 2007. [on-line]. [cit. 2008-4-8]

<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=3284>

⁵⁷ Ministerstvo financií SR. Stratégia riadenia dlhu. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-8]

<http://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=3573>

3.2.6 Priame zahraničné investície

Pre Slovensko je príznačný nárast prílevu PZI až po roku 2000. Oživenie investícií prichádza do krajiny s určitým časovým posunom, avšak nízke daňové zaťaženie, nižšie úrokové sadzby a rastúca dôveryhodnosť štátu sú dobrým predpokladom pre zvyšovanie záujmu zahraničných investorov o investovanie na Slovensku. Prostredníctvom štrukturálnych reforiem v období rokov 2003 a 2004 sa slovenská vláda snažila vytvoriť na Slovensku vhodné investičné prostredie. Agentúra SARIO prispieva k rozvoju ekonomiky prostredníctvom podpory rozvoja investícií a obchodu. „Agentúra SARIO si za svoju misiu stanovila podporu rozvoja slovenskej ekonomiky a zlepšenie kvality života na Slovensku. Tento cieľ by mal byť naplnený prostredníctvom prezentácie hospodárskeho prostredia Slovenska, zviditeľňovania krajiny pre zahraničných investorov a pomocou rozvoja investičných projektov.“⁵⁸

Prílev PZI súvisí najmä s výstavbou automobiliek, ako aj so vstupom ďalších investorov smerujúcich predovšetkým do odvetví spracovateľského priemyslu, ako je výroba strojov či elektrických zariadení, a do oblasti finančného sprostredkovania.

Najväčšími investormi na Slovensku boli v roku 2005 Kórejská republika a Nemecko, pričom sa obe krajiny podľa agentúry SARIO podieľali súčtom 61,3 % na celkovom príleve zahraničných investícií na Slovensko. V roku 2006 sa na prvých troch miestach umiestnili Taliansko, Rakúsko a Kórejská republika. Podľa agentúry SARIO predstavuje podiel týchto troch krajín až 82,5 % na celkovej hodnote PZI.

Z regionálneho hľadiska sa najviac investuje v západnej časti krajiny. Konkrétne v Bratislavskom kraji, kam smerujú investície do rôznych odvetví, v Žilinskom kraji, kde bol vybudovaný závod juhokórejskej automobilky Kia Motors, v Trnavskom kraji, kam vstúpila francúzska automobilka PSA Peugeot Citroën a v Trenčianskom kraji, kde bolo postavených niekoľko priemyselných parkov.

Celkový prílev PZI na Slovensko znázorňuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 16 **Priame zahraničné investície**

	2004	2005	2006	2007
PZI v mld. USD	9,3	11,4	2,7	1,8

Zdroj: Ministerstvo financií SR

⁵⁸ SARIO. Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-8] <http://www.sario.sk/?sario>

3.2.7 Zahraničný obchod

Zhruba 90 % zahraničného obchodu Slovenska sa realizuje v rámci Európskej únie. Po vstupe Slovenska do EÚ sa vzájomné vzťahy ešte viac zintenzívnili, čo potvrdzuje i vyše 12 % nárast exportu SR do EÚ. Z teritoriálneho hľadiska teda smeruje export Slovenska predovšetkým do krajín EÚ. Podľa Štatistického úradu SR zastávala EÚ v roku 2005 podiel 85,4 % celkového slovenského vývozu. Určitá časť exportu potom smeruje do USA a Ruska, aj keď je tento podiel už zanedbateľný. Slovensko dováža 71,1 % svojho celkového dovozu z členských štátov EÚ, ale až 10,7 % podiel na dovoze predstavuje Rusko. Na poslednom, aj keď už menej významnom mieste, sa nachádza dovoz z Číny.

Z komoditného hľadiska sa na vývoze SR podieľali v najväčšej miere osobné automobily. Ďalšou významnou položkou v exporte Slovenska sú stroje a zariadenia a základné kovy a výrobky. S prílevom PZI rástol najmä dovoz strojov a elektrických zariadení, vysoká energetická a materiálová náročnosť slovenskej výroby je zase krytá dovozom technológií.

Obchodná bilancia i bežný účet platobnej bilancie vykazujú dlhodobo negatívne hodnoty. Celková platobná bilancia sa napriek tomu nachádza v prebytku. „Zvýšenie prebytku platobnej bilancie sa nedosiahlo priaznivejším vývojom bežného účtu, ale predovšetkým vďaka cudzím zdrojom na kapitálovom a finančnom účte, ktorého prebytok sa zvýšil zo 7,2 % v roku 2004 na 13,8 % HDP v roku 2005. Preto aj pokrytie deficitu bežného účtu prebytkom na kapitálovom a finančnom účte zostáva pomerne vysoké.“⁵⁹

Saldo obchodnej bilancie a bežný účet platobnej bilancie na Slovensku od roku 2004 znázorňuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 17 **Obchodná a platobná bilancia**

	2004	2005	2006	2007
Saldo OB v % HDP	- 3,7	- 5,2	- 4,5	- 1,2
Bežný účet PB v % HDP	- 7,8	- 8,5	- 7,2	- 3,7

Zdroj: Ministerstvo financií SR

⁵⁹ Okáli, I.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2005. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006, s.

3.3 Prechod Slovenska na EURO

V členských štátoch Európskej únie síce dochádzalo k odstraňovaniu obchodných bariér, ale stále pretrvávala nemožnosť platby jednotnou menou, čo by výrazne znížilo transakčné náklady. Pretrvávajúce rozdelenie Európy v menovej oblasti vyústilo v zavedenie spoločnej meny EURO.

„V júni 1988 Európska rada, zložená z najvyšších predstaviteľov jednotlivých členských štátov a vlád, potvrdila cieľ postupného vytvorenia Hospodárskej a menovej únie (HMÚ).“⁶⁰

História Hospodárskej a menovej únie sa realizovala v troch fázach:

- 1) Prvá fáza trvala od 1. júla 1990 do 31. decembra 1993 a hlavným krokom tohto obdobia bolo zrušenie obmedzenia pohybu kapitálu a zblíženie menových politík medzi jednotlivými členskými štátmi Európskeho spoločenstva. Zmluva o Európskej únii bola podpísaná 7. februára 1992 v Maastrichte a vstúpila v platnosť 1. novembra 1993.
- 2) Druhá fáza začala 1. januára 1994 a trvala do 31. decembra 1998. Hneď na začiatku došlo k zriadeniu Európskeho menového inštitútu (EMI) a k posilneniu spolupráce medzi centrálnymi bankami štátov. V roku 1995 sa schválil názov euro pre novú menovú jednotku a v roku 1997 bol prijatý Pakt stability a rastu.
- 3) Posledná fáza začala 1. januára 1999, pričom k tomuto dátumu došlo k skutočnému vzniku Európskej menovej únie (EMÚ).⁶¹

Európska menová únia teda začala fungovať 1. januára 1999, od kedy sa spoločná menová jednotka euro používala na bezhotovostné platby. Došlo tiež k fixovaniu výmenných kurzov mien členských štátov a k posilneniu úlohy Európskej centrálnej banky (ECB), ktorá sa začala sústrediť na jednotnú menovú politiku. Menová politika ECB sa uplatňuje na všetky krajiny v eurozóne, pričom členské štáty eurozóny stratili možnosť reagovať na hospodárske výkyvy a rozhodovať o svojej menovej politike. Jednotná mena euro prispieva k zjednocovaniu ďalších oblastí a odvetví ekonomík jednotlivých štátov.

⁶⁰ Ministerstvo financií SR. Euromena. História hospodárskej a menovej únie. Bratislava 2007. [online]. [cit. 2008-4-12] <http://www.euromena.sk/eurozona/9418s>

⁶¹ Tamže

„Stratégia menovej politiky Eurosystemu spočíva na troch hlavných prvkoch: na kvantitatívnej definícii hlavného cieľa, t. j. cenovej stability, a na dvoch pilieroch dosahovania tohto cieľa. Prvým je prvoradá úloha peňažnej zásoby v podobe kvantifikovanej referenčnej hodnoty tempa rastu širokého menového agregátu. Druhým je výhľad cenového vývoja a rizík cenovej stability v eurozóne zostavený na základe rozsiahleho počtu indikátorov.“⁶²

Integrácia krajín do Európskej menovej únie prináša mnohé výhody i nevýhody z členstva v EMÚ. Riziká spojené so vstupom krajiny do eurozóny však môžu mať výraznejší dopad na ekonomiku daného štátu, než je samotný vstup štátu do Európskej únie.

Medzi výhody patria:

- zníženie transakčných nákladov,
- zvýšenie ekonomickej efektívnosti (prostredníctvom spoločnej meny),
- euro je silnou svetovou obchodnou menou,
- odstránenie výkyvov výmenných kurzov a eliminácia kurzového rizika,
- zvyšovanie prílevu investícií,
- tlak na udržanie fiškálnej rovnováhy,
- lepšie fungovanie finančných trhov,
- zvýšenie obchodnej výmeny,
- obmedzenie nákladov (pri spracovávaní informácií),
- zníženie úrokových sadzieb.

Medzi riziká patria:

- strata výmenného kurzu slovenskej koruny (strata národnej meny),
- presun menovej politiky na nadnárodnú,
- tlak na cenový skok,
- vyššie riziko cyklických výkyvov,
- vyššie náklady (napríklad na plnenie kritérií),
- príbrzdenie ekonomického rastu,
- obmedzenie možností fiškálnej politiky,
- strata pružnosti pracovnej sily, cien a miezd.

⁶² Okáli, I.: Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, s. 72

„Členstvo v EMÚ však nie je len o nahradení koruny eurom. Je tiež o väčšej zviazanosti s ekonomikami v eurozóne a o akceptovaní dnešných a v budúcnosti prijatých pravidiel a záväzkov v Únii. Je tiež o ich dopadoch na ekonomické subjekty, ktoré ich popri spoločnej mene zväzujú do rovnakých podmienok.“⁶³

Kritériá vstupu do EMÚ, maastrichtské kritériá, boli vymedzené nasledovne:

- i. Prvé kritérium je fiškálne a charakterizuje úroveň deficitu verejných financií. Tento deficit nesmie presiahnuť 3 % HDP za posledný rok pred hodnotením krajiny, ktorá vstupuje do eurozóny.
- ii. Druhé fiškálne kritérium sa spája s celkovým verejným dlhom, ktorý nesmie presiahnuť 60 % HDP, alebo musí klesať, taktiež v poslednom roku predchádzajúcom hodnoteniu krajiny.
- iii. Tretie kritérium je kritérium inflačné. Priemerná ročná miera inflácie (meraná podľa HCIP) v priebehu jedného roku pred pristúpením, nesmie presiahnuť priemer troch krajín EÚ s najnižšou mierou inflácie o viac ako 1,5 % bodu.
- iv. Ďalším kritériom je stabilita dlhodobých úrokových sadzieb. Priemerné dlhodobé úrokové sadzby z vládnych alebo obdobných dlhopisov nesmú presiahnuť o viac ako 2 % body priemer troch krajín EÚ s najnižšou mierou inflácie.
- v. Piatym kritériom je stabilita výmenného kurzu. Slovenská koruna musí byť v priebehu dvoch rokov pred hodnotením pripravenosti krajiny na členstvo v EMÚ zapojená do mechanizmu výmenných kurzov (ERM II). V tomto systéme ide o určenie centrálnej parity slovenskej meny voči euru. Počas tohto obdobia nesmie Slovensko korunu jednostranne devalvovať a výmenný kurz by sa mal pohybovať v rámci fluktuálneho pásma, t.j. blízko centrálnej parity.
- vi. Posledným kritériom je prispôsobovanie v legislatívnej oblasti, kedy musí byť Národná banka Slovenska plne kompatibilná s ESCB. V tomto systéme dochádza k prispôsobovaniu národnej menovej politiky s menovou politikou Európskej centrálnej banky. Politika národná i nadnárodná však plnia rovnaký cieľ, a to zabezpečenie cenovej stability.

⁶³ Konzervatívny inštitút: Konzervatívne listy. IN: Gonda, P.: EMÚ proti prosperite a slobode.

Bratislava, máj 2005, s. 1

Plnenie týchto makroekonomických kritérií, čiže nominálna konvergencia, nie je jediným predpokladom úspešného začlenenia sa do systému EMÚ. Na druhej strane je veľmi dôležitá aj reálna konvergencia, to znamená zblížovanie v rôznych oblastiach ekonomiky s priemerom Európskej únie. Tieto oblasti zahŕňujú ekonomickú výkonnosť, produktivitu práce, konkurencieschopnosť, mzdovú a cenovú hladinu.

V čase zavedenia platby eurom v medzibankovom styku sa členmi Európskej menovej únie stalo 11 štátov. Grécko nesplnilo predpísané podmienky a Švédsko, Dánsko a Veľká Británia odmietli účasť v EMÚ. Po splnení podmienok nutných k vstupu do eurozóny sa stalo členom EMÚ i Grécko (2001).

Pakt stability a rastu Európskej únie bol odsúhlasený na rokovaní Európskej rady v roku 1997 v Amsterdame. Na základe tohto Paktu by mali byť fiškálne kritériá dodržiavané aj po začlenení štátov do eurozóny. „Pakt stability a rastu je dohodou, ktorá zaväzuje členské krajiny (primárne členov eurozóny) dodržiavať rozpočtovú disciplínu. Cieľom Paktu je zabezpečiť riadne hospodárenie s verejnými financiami v Únii, aby členské štáty s menej zodpovednou rozpočtovou politikou nepoškodili dôveru v Euro, ekonomickú stabilitu celej eurozóny a tým aj iné členské krajiny. Ďalším cieľom je podpora konvergenzie, približovania sa ekonomík členov Eurozóny a vytváranie spoločnej fiškálnej politiky.“⁶⁴

Osobitný štatút (opt-out) sa vzťahuje v súčasnosti na dve krajiny, a to Veľkú Britániu a Dánsko, ktoré ako členovia EÚ nevstúpili do EMÚ a dohodli si trvalú výnimku. Švédsko sa rozhodlo menu euro prijať, avšak vláda vstup do EMÚ ešte odkladá, má tak v súčasnosti výnimku pre prijatie eura. Tieto tri štáty si taktiež určili ako ďalšiu podmienku vstupu do EMÚ odsúhlasenie členstva i prostredníctvom referenda.

Vstupu krajiny do EMÚ predchádza vypracovanie hodnotiacej konvergenčnej správy. Prvá Konvergenčná správa bola pripravená Európskym menovým inštitútom (EMI) v roku 1998. Následne pokračovali vo vydávaní ďalších Konvergenčných správ Európska centrálna banka a Európska komisia, a to v pravidelnom dvojročnom cykle. V Konvergenčnej správe z roku 2004 nebola pozitívne ohodnotená ani jedna z nových členských krajín EÚ. V roku 2006 sa osobitne pripravili Konvergenčné správy o Slovinsku a Litve, ktorých výsledkom bolo pozitívne hodnotenie Slovinska

⁶⁴ Euryencyklopédia. ABC o Európskej únii. Pakt stability a rastu. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-4-14] http://www.europskaunia.sk/pakt_stability_a_rastu

a odsúhlasenie jeho vstupu do eurozóny 1. januára 2007. Slovinsko sa tak stalo prvou krajinou v eurozóne spomedzi nových členských štátov EÚ. Litva však nespĺnila inflačné konvergenčné kritérium, a tak bola ohodnotená negatívne. Koncom roku 2006 sa vypracovali Konvergenčné správy ECB a EK aj pre ostatné krajiny, pričom sa ohodnotil výrazný pokrok v ich konvergencii. V nasledujúcom roku boli vypracované Konvergenčné správy pre Cyprus a Maltu, ktoré sa následne od 1. januára 2008 pripojili k členským štátom EMÚ.

Slovenská republika vstupom do Európskej únie v máji 2004 získala i štatút členského štátu s odkladom zavedenia eura. Po vstupe do EÚ podalo Slovensko i prihlášku do systému ERM II, pričom do tohto systému vstúpilo 28. novembra 2005 a stanovilo centrálnu paritu menového kurzu. V rámci členstva v EÚ má SR povinnosť vypracovávať Konvergenčný program hodnotiaci pripravenosť krajiny k vstupu do eurozóny.

„Príprava na vstup do EMÚ zahŕňa nielen dôsledné plnenie maastrichských kritérií pri súčasnom zrýchlení nominálnej a reálnej konvergenzie, ale aj ďalšie zmeny v menovej politike NBS, ktorá pri vstupe do EMÚ musí byť plne kompatibilná s menovou politikou ECB.“⁶⁵

Čo sa týka deficitu verejných financií, tam Slovensko zaznamenáva určité nedostatky. Od roku 2000 sa síce darí úspešne znižovať tento deficit, ale dôsledkom štrukturálnych reforiem, predovšetkým vplyvom dôchodkovej reformy, sa jeho hodnota dostala v roku 2006 podľa Ministerstva financií SR na úroveň – 3,7 % HDP.

Kritérium podielu verejného dlhu na HDP Slovensko dlhodobo spĺňa. V súčasnosti sa nachádza jeho hodnota dokonca na približne polovičnej úrovni, ako požaduje referenčné kritérium.

Inflácia tvorí na Slovensku dlhodobý problém, pričom najvýraznejší vplyv na jej hodnotu má vývoj regulovaných cien, nepriame dane a vývoj strategických surovín na svetovom trhu. Miera inflácie od roku 2004 vykazuje značne rozdielne hodnoty, v roku 2004 sa zvýšila podľa Ministerstva financií SR dokonca na 4,5 %.

Kritérium dlhodobých úrokových sadzieb z vládnych cenných papierov Slovensko spĺňa. Napriek tomu, že SR emitovala takéto dlhopisy až v roku 2000 a 2001, a úrokové sadzby v danom období vysoko prevyšovali stanovené kritérium,

⁶⁵ Okáli, I.: Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, s. 71

v súčasnosti sa podľa Ministerstva financií SR stabilizovali na hodnote 4,5 %, čo je o 2 percentuálne body nižšia hodnota, ako je požadovaná referenčná hodnota.

Kurzové kritérium, čiže stabilita výmenného kurzu, je podmienené účasťou krajiny v systéme ERM II. Členom ERM II je v súčasnosti Dánsko, Estónsko, Litva, Lotyšsko a Slovensko. V každej krajine bola stanovená centrálna parita meny k euru. „Centrálna parita koruny voči euru bola stanovená na úrovni 1 euro = 38,4550 SKK.“⁶⁶ Kurz Slovenska je pomerne stabilný a SR toto kritérium dlhodobo spĺňa. „Dňa 19.3.2007 na žiadosť Slovenskej republiky zmenili Európske štruktúry centrálnu paritu pre prijatie eura. Nová centrálna parita bola stanovená na úrovni 1 euro = 35,4424 SKK. Tým sa zmenili aj hranice flukтуаčného pásma. Horná hranica pre povinné intervencie je teraz 40,7588 SKK/EUR a spodná hranica je 30,1260 SKK/EUR.“⁶⁷

Národná banka Slovenska (NBS) sa stala členom Európskeho systému centrálnych bánk (ESCB), aj keď ešte s obmedzenými právomocami, ale vstupom do EMÚ sa stane plnoprávnym členom Eurosystemu, ktorý sa skladá z Európskej centrálnej banky a centrálnych bánk štátov, ktoré patria do eurozóny.

V roku 2005 bol na Slovensku schválený Národný plán na zavedenie eura, ktorý stanovuje konkrétne kroky prijatia eura na Slovensku, čiže vstup Slovenska do EMÚ. Koordinátorom zavedenia eura na Slovensku sa stalo Ministerstvo financií SR. „Národný plán zavedenia eura je plán technických príprav na to, aby bol prechod na euro na Slovensku zvládnutý hladko a efektívne. O národný plán sa môžu v procese zavádzania eura oprieť všetky subjekty na Slovensku. Ťažiskom národného plánu zavedenie eura sú základné zásady, časový harmonogram, inštitucionálne zabezpečenie zavedenia eura v SR, identifikácia úloh v jednotlivých oblastiach, časová náročnosť jednotlivých úloh, stanovenie kontrolných termínov, zodpovednosť jednotlivých subjektov a pod.“⁶⁸

⁶⁶ Euro-portál. Euro-mena. ERM II. Bratislava 2007. [on-line]. [cit. 2008-4-14] <http://euro-portal.sk/clanok/erm-2>

⁶⁷ Úrad vlády SR. Zavedenie EURA v SR. ERM II. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-14] <http://www.euro.vlada.gov.sk/index.php?ID=1044>

⁶⁸ Úrad vlády SR. Zavedenie EURA v SR. Čo je Národný plán zavedenia eura. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-14] <http://www.euro.vlada.gov.sk/index.php?ID=4012>

Z harmonogramu prijatia eura na Slovensku sa v najbližšom období, t.j. v máji 2008, očakáva vydanie Konvergenčných správ Európskou komisiou a Európskou centrálnou bankou. Ďalším krokom bude vypracovanie Návrhu Európskej komisie Rade EÚ na rozhodnutie o zavedení eura na Slovensku. V júli 2008 stanoví Rada EÚ konverzný kurz SKK/EUR. „Pri prevode korunových hodnôt na eurá k 1. 1. 2009 sa môže použiť len konverzný kurz, ktorý bude neodvolateľne stanovený Radou EÚ. Konverzný kurz bude stanovený ako koeficient so šiestimi platnými číslicami. Bude vyjadrovať ekvivalent jedného eura v korunách.“⁶⁹ V druhom polroku 2008 sa budú slovenské banky i maloobchodný sektor zásobovať eurovým obeživom.

1. januára 2009 bude euro zavedené v hotovostnom i bezhotovostnom styku, pričom sa v bezhotovostnom styku bude používať od tohto dátumu výlučne euro a v hotovostnom styku sa ešte 16 dní, t.j. do 16. januára 1999, bude môcť platiť aj slovenskými korunami. Výmena slovenských bankoviek a mincí v slovenských bankách však bude možná i po tomto dátume. Zavedenie eura bez prechodného obdobia sa označuje ako systém „Big-Bang“ alebo „Veľký tresk“.

Eurové bankovky sa vo všetkých členských štátoch eurozóny používajú v rovnakej podobe. Eurové mince majú spoločnú podobu pre prednú stranu, avšak pre zadnú stranu si každá krajina eurozóny vytvára vlastný návrh. Národná banka Slovenska vyhlásila v roku 2004 súťaž na návrhy podôb slovenských eurových mincí.

Pre mince v nominálnej hodnote 1 euro a 2 eurá bol na Slovensku prijatý návrh zobrazenia Dvojkříža na trojvrší. Tento erb štátneho znaku Slovenskej republiky je vyobrazený v strede mince, pričom ho na stranách dopĺňa rok 2009 a nápis Slovensko.

Pre mince s nominálnou hodnotou 50, 20 a 10 centov sa vybral návrh dominanty hlavného mesta SR, ktorou je Bratislavský hrad. Spolu s ním je na minciach zobrazený štátny znak SR a tiež rok prijatia eura a názov Slovensko.

Pre mince s nominálnou hodnotou 5 centov, 2 centy a 1 cent si Slovenská republika vybrala symbol ochrany slobody a svojbytnosti slovenského národa, čiže štít Tatranského pohoria Kriváň. V strede mince sa nachádza ešte štátny znak SR, letopočet a nápis Slovensko.⁷⁰

⁶⁹ Národná banka Slovenska. Národný plán zavedenia eura v Slovenskej republike. Bratislava 2005. [on-line]. [cit. 2008-4-15] <http://www.nbs.sk/ZAKLNBS/PUBLIK/BROZURY/NARPLAN.PDF>

⁷⁰ Ministerstvo financií SR. Euromena. Slovenské strany eurových mincí. Bratislava 2007. [on-line]. [cit. 2008-4-16] <http://www.euromena.sk/slovenske-strany-eurovych-minci/9483s>

Nominálne hodnoty euromincí

		2 EURÁ
		1 EURO
		50 CENTOV
		20 CENTOV
		10 CENTOV
		5 CENTOV
		2 CENTY
		1 CENT

Zdroj: Dexia banka. Slovenské euromince. <http://www.dexia.sk/C1256A41002E0B22/s/1332>

Záver

Slovenská republika zaujíma v Európskej únii špecifické postavenie, ako každá z ostatných členských krajín EÚ. Vývoj ekonomiky samostatnej Slovenskej republiky bol ovplyvňovaný predovšetkým transformačným procesom, ako aj prípravami na začlenenie do organizačných štruktúr. Hlavným cieľom v období pred vstupom do Európskej únie bolo vytvorenie zdravého ekonomického prostredia, zlepšovanie zahraničného hodnotenia krajiny a stabilizácia makroekonomických ukazovateľov, aby Slovenská republika nezaostávala za okolitými krajinami v prístupovom procese do EÚ a v začlenení do ďalších zoskupení.

Na Slovensku sa však v 90. rokoch prijímali mnohé neefektívne opatrenia, ktoré zvýhodňovali záujmy niektorých skupín, vytvorilo sa nezdravé konkurenčné prostredie a došlo k deformácii trhu. Dôsledkom častej výmeny vlád a rozdielnych koncepcií hospodárskej politiky sa zvýšila celková makroekonomická nestabilita krajiny. Reformný proces i celkový ekonomický vývoj sa spomalili, sociálne i regionálne rozdiely sa prehĺbili.

Ekonomická výkonnosť Slovenska v tomto období značne zaostávala. Napriek tomu, že tempo rastu HDP dosiahlo napríklad v roku 1996 6,1 %, nízka produktivita práce a absencia nevyhnutných štruktúrálnych zmien viedli k nárastu vnútornej i vonkajšej nerovnováhy. Rating Slovenskej republiky sa zhoršoval, záujem zahraničných investorov o investovanie na Slovensku stagnoval a zahraničná zadlženosť sa prehlbovala. V tomto období ďalej pretrvávala vysoká, aj keď postupne sa znižujúca, miera inflácie a negatívne sa vyvíjal i stav verejných financií. Obmedzovaním konkurencie a monopolizáciou zasahoval verejný sektor vo výraznej miere do sektora súkromného a tiež sa zvyšoval tlak na rast cien. Najvýraznejším nedostatkom tohto obdobia bola neschopnosť riešiť problém veľmi vysokej nezamestnanosti a hlavne jej regionálnej diferenciacie. Opatrenia na podporu vývozu síce viedli k zlepšeniu zahraničnoobchodnej bilancie, domáci dopyt však postupne narastal. Domáca ekonomika bola stále závislá na dovozoch surovín hlavne z Ruska a bola silne ovplyvňovaná nedostatočnou úrovňou vlastnej ponuky. Prioritou hospodárskej politiky obdobia 90. rokov bolo udržanie vysokého tempa rastu HDP, avšak za cenu zvýšenia celkovej nerovnováhy krajiny.

Až po roku 1998 sa začali prejavovať pozitívne výsledky novej vlády a Slovensko zahájilo novú etapu v histórii svojej samostatnosti. Hlavnými faktormi

odbúravaní makroekonomickej nerovnováhy sa stali celková reštrukturalizácia, inštitucionálne zmeny či zvyšovanie konkurencieschopnosti podnikovej sféry. Všetky nevyhnutné kroky sa síce odzrkadlili v dočasnom zhoršení niektorých ekonomických ukazovateľov a v oslabení hospodárskeho rastu, ale tento prechodný stav možno považovať za nevyhnutný dôsledok vývoja, ktorý je zameraný na nastolenie rovnováhy a zabezpečenie rastu ekonomiky na vyššej kvalitatívnej úrovni.

V roku 1999 sa HDP Slovenska dostalo na najnižšiu úroveň, a to 1,5 %, práve z dôvodu rekonštrukcie ekonomiky. V roku 2000 kulminovala miera inflácie, ktorá dosiahla 12,0 % dôsledkom rastu peňažnej zásoby a úpravou daní, a taktiež deficit verejných financií, ktorý sa znížil až na – 12,3 %. V nasledujúcej etape bola cenová hladina ovplyvňovaná predovšetkým procesom deregulácie, sadzbami daní a vývojom vonkajších cenových faktorov. V roku 2001 kulminovala i miera nezamestnanosti a dosiahla hodnotu až 19,2 % podľa výberového zisťovania pracovných síl. Od tohto obdobia ale miera nezamestnanosti začala postupne klesať, zvýšil sa prílev zahraničných investícií a taktiež začal rásť export do zahraničia, a to najmä vývoz hotovej produkcie, strojov a zariadení.

Veľmi dôležitou etapou v období samostatnej Slovenskej republiky bola príprava na členstvo v Európskej únii. Napriek tomu, že Slovensko nebolo prizvané k rokovaniam o členstve v EÚ s prvou skupinou krajín, v rámci druhej skupiny štátov už Slovensko pozvané na rokovania bolo a potvrdilo tak významné vnútorné zmeny v ekonomickej a politickej sfére, ktoré viedli k zvýšeniu stability v krajine. Proces pristúpenia vyžadoval predovšetkým prijatie *acquis communautaire*, ako všeobecných pravidiel a princípov uplatňovaných v členských štátoch Európskej únie.

V roku 1995 vstúpila v platnosť Európska dohoda o pridružení, ako základ pre pomoc členských štátov EÚ Slovenskej republike v predvstupovom období a hlbšie nadviazanie vzájomných vzťahov. V roku 1999, na summite Európskej únie v Helsinkách, prizvala EÚ Slovensko k rokovaniam o členstve v Únii. Summitom EÚ v Laekene sa Slovensko zaradilo medzi desať kandidátskych krajín a referendum o vstupe do Európskej únie potvrdili svoju vôľu zaradiť sa medzi občanov Únie aj slovenskí občania. 1. mája 2004 tak vstúpila Slovenská republika do Európskej únie.

Pred vstupom do Európskej únie bolo taktiež nevyhnutné pripraviť na Slovensku kvalitné konkurenčné prostredie s dostatočným inštitucionálnym zázemím a politickou stabilitou. Významným krokom bolo prijatie štrukturálnych reforiem, ktoré zasahovali takmer do všetkých oblastí hospodárskeho života.

Daňová reforma priniesla výrazné zmeny, zjednodušila proces zdaňovania a zaručila spravodlivý výber daní. Nový daňový zákon vytvoril vhodné prostredie pre investovanie a vylúčil duplicitné zdaňovanie príjmov. Dôsledkom tejto daňovej politiky sa daňové bremeno prenieslo z priamych daní na dane nepriame.

Cieľom reformy zdravotníctva bolo hlavne oddĺženie sektoru zdravotníctva predovšetkým prostredníctvom zavedenia poplatkov, pretože tento sektor vo výraznej miere ovplyvňuje i veľkosť deficitu verejných financií. Reforma zdravotníctva usilovala o zvýšenie kvality služieb a zvýšenie zodpovednosti občanov. Ďalším krokom v rámci reformy bola zmena v systéme poistenia a transformácia zdravotných poisťovní. Príchodom novej vlády v roku 2006 bola väčšina opatrení v oblasti zdravotníctva, ako sú poplatky a transformácia poisťovní a nemocníc, zrušená.

Dôchodková reforma zaviedla rozdelenie dôchodkového zabezpečenia do troch pilierov a zvýšila vek občanov k odchodu do dôchodku, čím sa snaží čeliť starnutiu populácie, zvýšiť motiváciu sporenia a jeho zásluhovosť. Cieľom tejto reformy je taktiež dosiahnuť prijateľnú úroveň deficitu verejných financií.

Významnú úlohu v postavení Slovenskej republiky v Európskej únii zohráva jej strategická poloha, prijaté štrukturálne reformy i priemyselná tradícia. Tieto charakteristiky slovenskej ekonomiky, ako i účasť Slovenska vo viacerých strategických zoskupeniach, nízke náklady na prácu a dostatok pracovnej sily, pôsobia v prospech zvyšovania konkurencieschopnosti Slovenskej republiky. Na druhej strane, aj v tejto krajine pretrváva mnoho nedostatkov, ako je relatívne vysoká nezamestnanosť, regionálne rozdiely a náročnosť ekonomiky na zdroje z Ruskej federácie.

Vstupom do Európskej únie ťaží Slovensko najmä z uvoľňovania obchodu medzi jednotlivými štátmi Únie, čím dochádza i k zvyšovaniu produkcie na Slovensku a tiež k väčšiemu prílevu zahraničných investícií. Slovenská republika môže čerpať finančné prostriedky z fondov EÚ a využívať ich na celkové zlepšenie infraštruktúry i životného prostredia. Obyvatelia SR získali ľahší prístup k vzdelaniu a informáciám v rámci jednotlivých štátov EÚ. Členstvo v Európskej únii je však spojené i s požiadavkami EÚ na vyššiu kvalitu výrobkov a produkcie, modernizáciu a investovanie do nových technológií. Tieto požiadavky môžu vyústiť do rastu dodatočných nákladov podnikov.

Makroekonomická situácia sa na Slovensku po roku 2004 výrazne stabilizovala, zlepšilo sa podnikateľské prostredie a taktiež možno badať trend zvyšujúcej sa produktivity práce a obchodnej výmeny. Postupne rastúce mzdy umožňujú spotrebiteľom zvyšovať ich spotrebu, čo ovplyvňuje i rast ekonomiky. Hrubý domáci produkt vykazuje rekordný rast, v roku 2007 dosiahla SR rast HDP až 8,9 % a stala sa tak najrýchlejšie rastúcou ekonomikou v Európskej únii. Zrýchľovanie hospodárskeho rastu je stimulované zahraničným, ale i rastúcim domácim dopytom, zvýšenou produktivitou práce a dopadom štrukturálnych reforiem.

Inflácia a nezamestnanosť nevykazujú dlhodobo príliš priaznivé výsledky, nízka miera inflácie je však podmienkou vstupu do eurozóny. Ešte v roku 2006 sa inflácia dostala na hodnotu 4,5 % dôsledkom globálnych faktorov, ako je cena ropy, i dôsledkom domácich faktorov, ako sú úpravy regulovaných cien a spotrebných daní. Inflačný cieľ na rok 2007 sa podarilo splniť, miera inflácie vykázala rast 2,8 %, dôležitá je však jej dlhodobá udržateľnosť. Vysoká miera nezamestnanosti a veľké regionálne rozdiely sa riešia predovšetkým prostredníctvom zvyšovania prílevu zahraničných investícií, ktoré vytvárajú dodatočné pracovné miesta. Po roku 2004 dochádza k miernemu poklesu dlhodobej miery nezamestnanosti, čo je výsledkom rastu reálnej mzdy, zvyšovania konkurencieschopnosti a rozširovania podnikateľských príležitostí.

Medzi konvergenčné kritériá vstupu do Európskej menovej únie patrí i nízka úroveň deficitu verejných financií a verejný dlh. V súčasnosti SR kritérium verejného dlhu spĺňa, pretože naďalej pretrváva jeho klesajúci trend. V oblasti deficitu verejných financií však ešte v roku 2006 Slovensko vykázalo výrazné nedostatky, pretože tento deficit dosiahol až - 3,7 %. Významný vplyv práve na zvýšenie deficitu verejných financií mali náklady spojené s dôchodkovou reformou.

V rámci prílevu priamych zahraničných investícií možno taktiež pozorovať výrazné regionálne rozdiely. PZI sú spojené predovšetkým s priemyselnou výrobou a s výstavbou automobiliek. Pozitívom pre prilákanie investorov na Slovensko bolo prijatie štrukturálnych reforiem, najmä schválenie reformy daňovej, a ďalšie podpory, ktoré realizovala agentúra SARIO. V súčasnosti sa v tejto oblasti prejavuje opäť klesajúci trend. V zahraničnom obchode Slovenska zohráva najdôležitejšiu úlohu vzájomný obchod s členskými štátmi EÚ. Platobná bilancia sa síce nachádza v prebytku, ale saldo obchodnej bilancie vykazuje dlhodobo záporné hodnoty.

Slovenská republika vstúpila do ďalšej fázy v svojej samostatnej histórii, ktorou je príprava na členstvo v Európskej menovej únii. Plánom SR je vstup do eurozóny v roku 2009. Začlenením sa medzi štáty, ktorých jednotnou menou je euro, dôjde k strate národnej slovenskej meny a k presunu menovej politiky na nadnárodnú. Národná banka Slovenska sa stane súčasťou Eurosystemu a Európska centrálna banka prevezme úlohu riešenia prípadnej nerovnováhy v menovej oblasti v krajine. Výhody, ktoré Slovensko získa z členstva v EMÚ sú predovšetkým zníženie transakčných nákladov, zvýšenie ekonomickej efektívnosti a eliminácia kurzového rizika. K rizikám však patria najmä možné cyklické výkyvy a tlak na zvyšovanie cenovej hladiny.

Slovensko už svojím vstupom do systému ERM II v novembri 2005 potvrdilo svoj záujem o vstup do eurozóny a stanovilo centrálnu paritu menového kurzu pre prijatie eura, ktorá sa v súčasnosti nachádza na úrovni 1 euro = 35,4424 SKK. Tiež bola vyhlásená verejná súťaž na návrh podoby nových euromincí, u ktorých si zadnú stranu navrhuje každá krajina eurozóny samostatne. Slovenské euromince už majú schválenú konkrétnu podobu a o pár mesiacov sa začne s ich razením.

Podľa nových údajov Eurostatu Slovensko požadované maastrichtské kritériá na vstup do eurozóny v roku 2009 splnilo a v blízkej budúcnosti sa očakáva stanovisko Európskej komisie, ktorá skúma predovšetkým dlhodobú udržateľnosť nízkej miery inflácie i po prípadnom vstupe do Európskej menovej únie.

Použitá literatúra

Knižné zdroje

- [1] Černá, J., Staněk, P.: Slovensko a 21. storočie. Výzva a šanca. 1. vyd. Bratislava: Danubiapress, 1996, ISBN 80-218-0194-8
- [2] Figel', J., Adamiš, M.: Slovensko na ceste do Európskej únie: kapitoly a súvislosti. 3. vyd. Bratislava: Grafis, 2004, ISBN 80-89180-01-9
- [3] Gyárfášová, O., Mesežnikov, G.(editori): Reformy a zodpovednosť: aktéri, dopady, komunikácia. 1. vyd. Bratislava: IVO, 2004, ISBN 80-88935-65-2
- [4] Kolektív autorov: Ekonomické dopady vstupu Slovenska do Európskej únie. Bratislava: Konzervatívny inštitút M.R. Štefánika, 2002, ISBN 80-89121-02-0
- [5] Kolektív autorov: Slovensko na ceste do neznáma. 1. vyd. Bratislava: IVO, 2003, ISBN 80-88935-56-3
- [6] Kolektív autorov: Sľuby a realita: Slovenská ekonomika 1995-1998. 1. vyd. Bratislava: M.E.S.A. 10, 1998, ISBN 80-968113-7-1
- [7] Kollár, M., Mesežnikov, G. (editori): Slovensko 2000. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava: IVO, 2000, ISBN 80-88935-17-2
- [8] Malová, D., Láštic, E., Rybář, M.: Slovensko ako nový členský štát Európskej únie: Výzva z periferie? 1. vyd. Bratislava: FES, 2005, ISBN 80-89149-05-7
- [9] Marcinčin, A., Beblavý, M.(editori): Hospodárska politika na Slovensku 1990-1999. 1. vyd. Bratislava: INEKO, 2000, ISBN 80-968147-1-0
- [10] Mikloš, I. a kolektív: Kniha reforiem. 1.vyd. Bratislava: Trend Visual s.r.o., 2005, ISBN 80-969378-0-4
- [11] Národná banka Slovenska: Národná banka Slovenska 1993-2002. 1. vyd. Bratislava: NBS, 2003, ISBN 80-8043-053-5
- [12] Okáli, I. a kolektív: Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ. 1. vyd. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004, ISBN 80-7144-140-6
- [13] Okáli, I. a kolektív: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2005. 1. vyd. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2006, ISBN 80-7144-149-X
- [14] Pravidelné zprávy Evropské komise za rok 1999 o České, Maďarské, Polské a Slovenské republice. Praha: Ústav mezinárodních vztahů: Karolinum: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2000, ISBN 80-85864-81-9, ISBN 80-246-0064-1, ISBN 80-968224-2-X

- [15] Svetová banka. Medzinárodná banka pre rekonštrukciu a rozvoj: Slovenská republika – prístupový proces do EÚ: prehľad rozvojovej politiky. Bratislava: Svetová banka, 2002, ISBN 80-89041-68-X
- [16] Staněk, P., Černá, J.: Prežije Slovensko rok 2000? 1. vyd. Bratislava: ÚDVEM pri EÚ, Klub ekonómov, 1995, ISBN 80-225-0689-3
- [17] Šebesta, Š. (editor): Slovenská republika v medzinárodných vzťahoch. 1. vyd. Bratislava: JUGA, 1999, ISBN 80-85506-75-0
- [18] Šíbl, D.: Európska únia a Slovensko. 1. vyd. Bratislava: SPRINT, 1996, ISBN 80-88848-05-9
- [19] Šikula, M. a kolektív: Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie. 1. vyd. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2003, ISBN 80-7144-135-X
- [20] Zborník: Slovensko v medzinárodnom obchode a podnikaní 2003. Na prahu EÚ. Bratislava: EU Bratislava, 2003, ISBN 80-225-1685-6

Publikačné zdroje

- [1] Hajšel, R.: Slovensko a Európska únia. Bratislava: Delegácia Európskej komisie v SR, 2002
- [2] Hošková, A.: Komparácia vývoja priamych zahraničných investícií na Slovensku a v transformujúcich sa ekonomikách. Bratislava: NBS, 2000
- [3] Hošková, A.: Vplyv priamych zahraničných investícií na ekonomiku Slovenska. Bratislava: NBS 2001
- [4] Tutková, J.(editorka): Európska únia – pohľad zo Slovenska. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2002
- [5] Zálešák, T., Hanus, M.: Integrácia a verejná mienka. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2002

Periodické zdroje

- [1] Európsky dialóg: časopis pre európsku integráciu. Bruxelles: Európska komisia marec – apríl 1997/2
- [2] Konzervatívne listy. In: Gonda, P.: EMÚ proti prosperite a slobode. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, máj 2005
- [3] Konzervatívne listy. In: Tupy, M. L.: Slovensko a euro: netreba sa ponáhľať. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, september 2005

[4] Konzervatívne pohľady. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, jeseň – zima 2002, ročník III./číslo 2.

Elektronické zdroje

- [1] Slovenská agentúra životného prostredia. Správa Rio+10. Ekonomické ukazovatele SR. Dlh v pomere k HDP. 2003. [on-line]. [cit. 2008-2-25]
http://www.sazp.sk/slovak/periodika/sprava/rio10/sk_html/ekonomika/dlh/index.html
- [2] Národná banka Slovenska. Správa o menovom vývoji SR v roku 2002. Bratislava 2002. [on-line]. [cit. 2008-3-2] www.nbs.sk/VIS/SVK2002/CAST_B.PDF
- [3] Národná banka Slovenska. Hošková, A. Priame zahraničné investície na Slovensku v roku 1998. [on-line]. [cit. 2008-3-1]
<http://www.nbs.sk/BIATEC/HOSKOVA7.HTM>
- [4] Ministerstvo hospodárstva SR. Predkladacia správa. Správa o výsledkoch zahraničného obchodu za rok 2001 vrátane vyhodnotenia Komplexného programu podpory exportu. Bratislava 2002. [on-line]. [cit. 2008-3-3]
<http://www.economy.gov.sk/files/obchod/sprava2001.doc>
- [5] Hospodárske noviny. Dane. Milionárska daň má premiéru. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-3-5] http://hn.hnonline.sk/c3-22798440-k10000_d-milionarska-dan-ma-premieru
- [6] Ministerstvo financií SR. Revízia daňových príjmov znížila deficit verejnej správy v rokoch 2003-2005. [on-line]. [cit. 2008-2-25]
<http://www.mfsr.gov.sk/Default.aspx?CatID=6271>
- [7] Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-3-9]
<http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=12970>
- [8] Úrad vlády SR. Všetko o členstve Slovenska v Európskej únii. Vzťahy SR a EÚ do Helsínk. Bratislava 2005. [on-line]. [cit. 2008-3-15]
<http://www.euroinfo.gov.sk/index/go.php?id=1127>
- [9] Inštitút pre verejné otázky. Výskum verejnej mienky. Podpora vstupu SR do EÚ. Bratislava 1999. [on-line]. [cit. 2008-3-14]
http://www.ivo.sk/buxus/docs/vyskum/subor/produkt_4057.pdf
- [10] Eurencyklopédia. ABC o Európskej únii. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-3-14] http://www.europskaunia.sk/agenda_2000

- [11] Úrad vlády SR. Všetko o členstve Slovenska v Európskej únii. Prístupový proces od Helsínk do vstupu. Bratislava. [on-line]. [cit. 2008-3-18]
<http://www.euroinfo.gov.sk/index/go.php?id=1144>
- [12] Eurencyklopédia. ABC o Európskej únii. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-3-30] http://www.europskaunia.sk/predvstupove_rokovania
- [13] Istrobanka. Hlavné dôvody investovania na Slovensku. [on-line]. [cit. 2008-4-2]
http://www.istrobanka.sk/produkty_a_sluzby/produkt.cgi?p=precoinvestovat
- [14] Telekomunikačný úrad SR. Internet v SR z pohľadu regulátora telekomunikačného trhu – II. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-4-2]
<http://www.teleoff.gov.sk/sk/Internet/2dokument/index.html>
- [15] Ministerstvo financií SR. HDP a zamestnanosť v 1. kvartáli 2007, aktuálne údaje a trendy vývoja. Bratislava 2007. [on-line]. [cit. 2008-4-8]
http://www.mfsr.sk/Documents/Ifp/Komentare/2007_07_Vyvoj_HDP.pdf
- [16] Ministerstvo financií SR. Správa o makroekonomickom vývoji a vývoji verejných financií SR za tri štvrt'roky 2006 a predikcia vývoja do konca roka. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-4-8]
http://www.mfsr.sk/Documents/Ifp/stvrtrocna_sprava_3q2006.pdf
- [17] Národná banka Slovenska. Tlačové správy. Inflácia na rok 2006 na úrovni 2,5 % je podľa MMF splniteľná. [on-line]. [cit. 2008-4-8]
www.nbs.sk/MEDIA/ABOUT/M140705.HTM
- [18] Ministerstvo financií SR. Čo prináša januárová aktualizácia makroekonomickej prognózy MF SR na roky 2007 – 2011. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-8]
http://www.mfsr.sk/Documents/Ifp/Komentare/2008_02_PrognozyMF.pdf
- [19] Štatistický úrad SR. Zahraničná zadlženosť. Bratislava 2007. [on-line]. [cit. 2008-4-8] <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=3284>
- [20] Ministerstvo financií SR. Stratégia riadenia dlhu. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-8] <http://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=3573>
- [21] SARIO. Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-8] <http://www.sario.sk/?sario>
- [22] Ministerstvo financií SR. Euromena. História hospodárskej a menovej únie. Bratislava 2007. [on-line]. [cit. 2008-4-12] <http://www.euromena.sk/eurozona/9418s>
- [23] Eurencyklopédia. ABC o Európskej únii. Pakt stability a rastu. Bratislava 2006. [on-line]. [cit. 2008-4-14] http://www.europskaunia.sk/pakt_stability_a_rastu

- [24] Euro-portal. Euro-mena. ERM II. Bratislava 2007. [on-line]. [cit. 2008-4-14]
<http://euro-portal.sk/clanok/erm-2>
- [25] Úrad vlády SR. Zavedenie EURA v SR. ERM II. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-14] <http://www.euro.vlada.gov.sk/index.php?ID=1044>
- [26] Úrad vlády SR. Zavedenie EURA v SR. Čo je Národný plán zavedenia eura. Bratislava 2008. [on-line]. [cit. 2008-4-14]
<http://www.euro.vlada.gov.sk/index.php?ID=4012>
- [27] Národná banka Slovenska. Národný plán zavedenia eura v Slovenskej republike. Bratislava 2005. [on-line]. [cit. 2008-4-15]
<http://www.nbs.sk/ZAKLNBS/PUBLIK/BROZURY/NARPLAN.PDF>
- [28] Ministerstvo financií SR. Euromena. Slovenské strany eurových mincí. Bratislava 2007. [on-line]. [cit. 2008-4-16] <http://www.euromena.sk/slovenske-strany-eurovych-minci/9483s>

Zoznam tabuliek

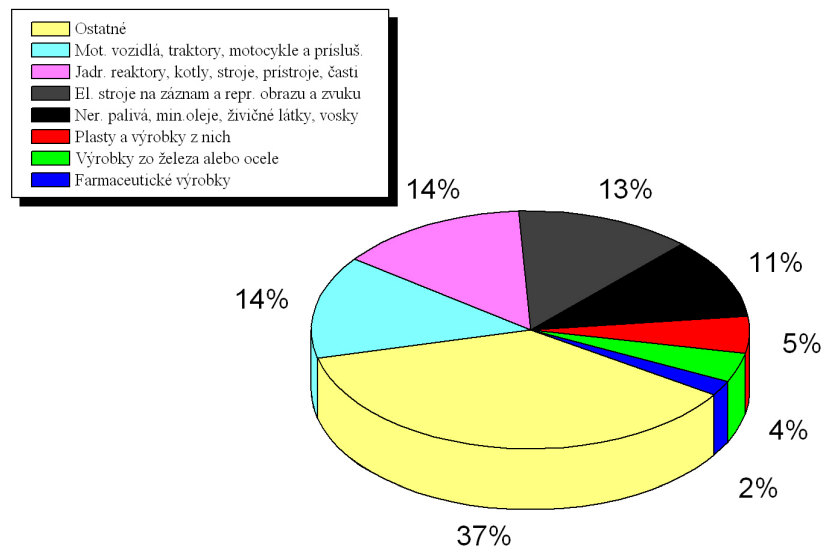
- [1] Tabuľka č. 1 – Hrubý domáci produkt SR 1993 – 2003 (s. 13)
- [2] Tabuľka č. 2 – Miera inflácie SR 1993 – 2003 (s. 16)
- [3] Tabuľka č. 3 – Miera nezamestnanosti SR 1993 – 2003 (s. 18)
- [4] Tabuľka č. 4 – Verejné financie SR 1993 – 2003 (s. 21)
- [5] Tabuľka č. 5 – Zahraničná zadlženosť SR 1993 – 2003 (s. 23)
- [6] Tabuľka č. 6 – Priame zahraničné investície SR 1993 – 2003 (s. 26)
- [7] Tabuľka č. 7 – Obchodná a platobná bilancia SR 1993 – 2003 (s. 30)
- [8] Tabuľka č. 8 – Reforma zdravotníctva SR – výška prijatých poplatkov (s. 37)
- [9] Tabuľka č. 9 – Schéma dôchodkového systému SR (s. 40)
- [10] Tabuľka č. 10 – Hrubý domáci produkt SR 2004 – 2007 (s. 55)
- [11] Tabuľka č. 11 – Miera inflácie SR 2004 – 2007 (s. 56)
- [12] Tabuľka č. 12 – Miera nezamestnanosti SR 2004 – 2007 (s. 57)
- [13] Tabuľka č. 13 – Verejné financie SR 2004 – 2007 (s. 58)
- [14] Tabuľka č. 14 – Verejný dlh SR 2004 – 2007 (s. 58)
- [15] Tabuľka č. 15 – Zahraničná zadlženosť SR 2004 – 2007 (s. 59)
- [16] Tabuľka č. 16 – Priame zahraničné investície SR 2004 – 2007 (s. 60)
- [17] Tabuľka č. 17 – Obchodná a platobná bilancia SR 2004 – 2007 (s. 61)

Zoznam grafov

- [1] Graf č. 1 – Hrubý domáci produkt SR 1993 – 2003 (s. 13)
- [2] Graf č. 2 – Miera inflácie SR 1993 – 2003 (s. 16)
- [3] Graf č. 3 – Miera nezamestnanosti SR 1993 – 2003 (s. 18)
- [4] Graf č. 4 – Verejné financie SR 1993 – 2003 (s. 20)
- [5] Graf č. 5 – Zahraničná zadlženosť SR 1993 – 2003 (s. 23)
- [6] Graf č. 6 – Priame zahraničné investície SR 1993 – 2003 (s. 26)
- [7] Graf č. 7 – Obchodná a platobná bilancia SR 1993 – 2003 (s. 29)

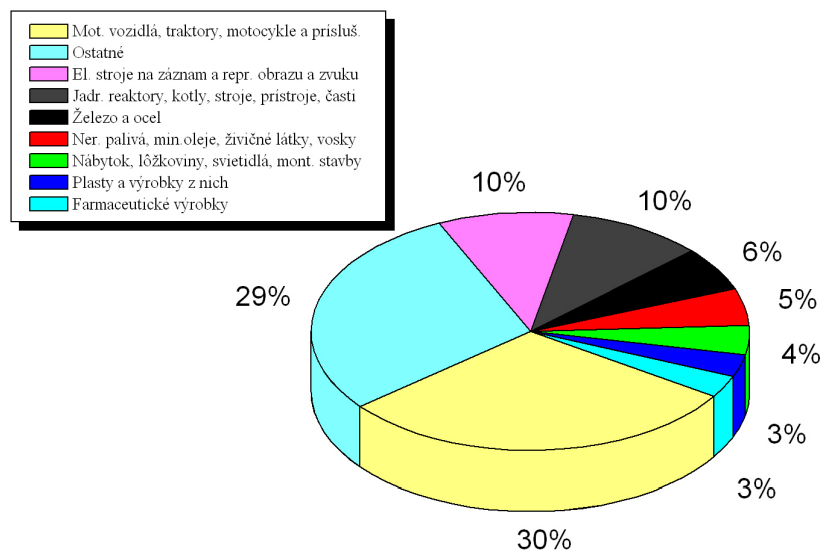
Prílohy

Komoditná štruktúra dovozu 2003

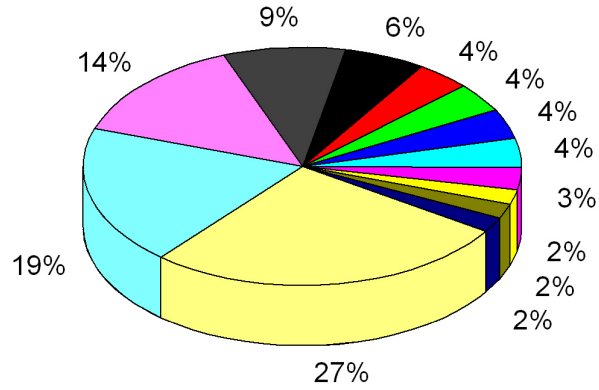
Zdroj: Ministerstvo financií SR

Komoditná štruktúra vývozu 2003

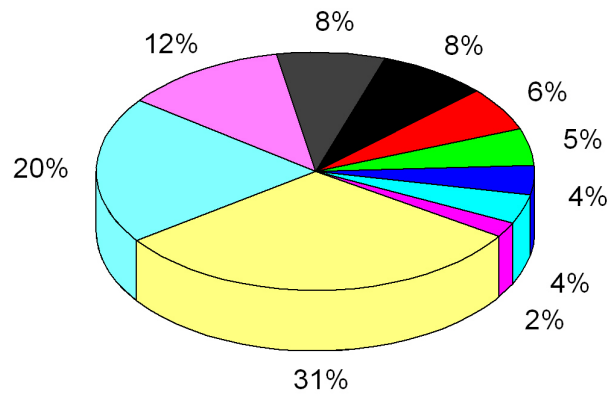
Zdroj: Ministerstvo financií SR

Teritoriálna štruktúra dovozu 2003

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Teritoriálna štruktúra vývozu 2003

Zdroj: Ministerstvo financií SR